<u>અસ્વીકરણ:</u> સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

<u>DISCLAIMER:</u> The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==

અમદાવાદ ખાતેની ગુજરાત ઉચ્ચ ન્યાયાલયમાં

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૪૬૯૬/ ૨૦૧૦

સાથે

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૪૬૯૭ / ૨૦૧૦

મંજૂરી અને સહી માટે: સહી/-

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ ડૉ.એ. પી. ઠાકર

૧.	શું સ્થાનિક અખબારોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે?	ના.

૨.	રિપોર્ટરને રીફર કરવું કે નહીં?	હા.
૩.	શું ન્યાયમૂર્તિશ્રી ચુકાદાની આખરી નકલ જોવા માંગે છે?	ના.
૪.	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ અંગે કાયદાના નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે?	ના.

==

ચીફ મેનેજર અને ૧ અન્ય

વિરુદ્ધ

પૂર્ણિમા એ. અંધારિયા તે ગુજરનાર અશોકભાઈ ડી. અંધારિયાના વિધવા

==

ઉપસ્થીતી:–

અરજદાર(રો) નં. ૧,૨ માટે સુશ્રી ધર્મિષ્ઠા રાવલ (૭૦૭)

સામવાળા નં. ૧ માટે શ્રી રાજેશ પી. માંકડ (૨૬૩૭)

==

કોરમ:**માનનીય ડૉ. ન્યાયમૂર્તિ એ. પી. ઠાકર**

તારીખ: ૧૬/૦૭/૨૦૨૧

સીએવી ચૂકાદો

૧. શ્રમ અદાલત, અમદાવાદના પ્રેસાઈડિંગ ઓફિસર (આ પછી આને "શ્રમ અદાલત" તરીકે ઉલ્લેખવામાં આવશે) દ્વારા રિકવરી એપ્લિકેશન નં. ૩ ઓફ ૨૦૦૬ માં પસાર કરાયેલા તારીખ ૧૬.૧૦.૨૦૦૯ ના આદેશ સામે ભારતના બંધારણની કલમ ૧૬, ૨૨૬ અને ૨૨૭ હેઠળ સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૪૬૯૬ ઓફ ૨૦૧૦ ફાઈલ કરવામાં આવી છે, જેના દ્વારા શ્રમ અદાલતે સામવાળાને મેડિકલ બિલ, જીવન નિર્વાહ ભથ્થું અને ૧૮૪ દિવસનું રજાનું રોકડમાં રૂપાંતર ચૂકવવાનો આદેશ આપ્યો છે. જ્યારે, રિકવરી એપ્લિકેશન નં. ૪૭૨ ઓફ ૨૦૦૬ માં શ્રમ અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા તારીખ ૧૬.૧૦.૨૦૦૯ ના આદેશ સામે સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૪૬૯૭ ઓફ ૨૦૧૦ ફાઈલ કરવામાં આવી છે, જેના દ્વારા શ્રમ અદાલતે બેંકના મૃતક કર્મચારીના મૃત્યુ સમયે જમા પ્રોવિડન્ટ ફંડની રકમ સામવાળાને ચૂકવવાની રાહત મંજૂર કરી છે.

૨. કારણ કે આ બંને પિટિશનોમાં સમાવિષ્ટ કાયદાનો પ્રશ્ન સમાન છે, તેથી તે બંનેને એકસાથે જોડવામાં આવ્યા છે. આથી, આ બંને પિટિશનોનો આ સંયુક્ત ચૂકાદા દ્વારા નિકાલ કરવામાં આવે છે.

૩. સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૪૬૯૬ ઓફ ૨૦૧૦ એ રિકવરી એપ્લિકેશન નં. ૩ ઓફ ૨૦૦૬ માં શ્રમ અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશને લગતી છે, જ્યારે, સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૪૬૯૭ ઓફ ૨૦૧૦ એ રિકવરી એપ્લિકેશન નં. ૪૭૨ ઓફ ૨૦૦૬ માં શ્રમ અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશને લગતી છે.

૪. અરજદાર દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા મુખ્ય મુદ્દાઓ એ છે કે સામવાળાના પતિ એટલે કે અશોકભાઈ ડી. અંધારિયા અરજદાર–બેંકના કર્મચારી હતા અને કેશિયર તરીકે ફરજ બજાવતા હતા અને તેમના કાર્યકાળ દરમિયાન, તેમણે રૂ. ૧૫,૪૦,૦૦૦/– ની રકમની ઉચાપત કરી છે અને બેંકને નુકસાન પહોંચાડ્યું છે. અરજદારોનો કેસ એવો છે કે મૃતક કામદારને તારીખ ૨૩.૧૧.૨૦૦૧ થી સેવામાંથી મોકૂફ (સસ્પેન્ડ) કરવામાં આવ્યા હતા. એવો પણ દાવો કરવામાં આવ્યો છે કે તપાસ બાકી હતી તે દરમિયાન, તારીખ ૧૯.૦૬.૨૦૦૨ ના રોજ તેમનું મૃત્યુ થયું હતું અને તપાસ અધીકારી દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલ પ્રાથમિક અહેવાલ સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે મૃતકે અન્ય સગાંઓના નામે બચત બેંક ખાતાઓ ઓપરેટ કર્યા હતા જેમાં તેઓ પોતે પણ એક લાભાર્થી હતા અને આવા ખાતાઓ ઊભા કરીને, તેમણે બેંકની મોટી રકમની ઉચાપત કરી છે. વધુમાં એવો દાવો કરવામાં આવ્યો છે કે અરજદાર–બેંકના નિયમો અને વિનિયમો અનુસાર, તેમને મેડિકલ બિલ, જીવન નિર્વાહ ભથ્થું અને રજાનું રોકડમાં રૂપાંતર ચૂકવવામાં આવ્યું હતું. એવો પણ દાવો કરવામાં આવ્યો છે કે તારીખ ૦૧.૦૮.૧૯૭૯ ના દ્વિપક્ષીય કરાર અનુસાર,

મૃતકની બાકી લોનની રકમને પ્રોવિડન્ટ ફંડની બાકી નીકળતી રકમ સામે સરભર કરી શકાય છે જે કાયદા હેઠળ અરજદારો માટે ગ્રાહ્ય છે અને તેને ધ્યાનમાં રાખીને, મૃતકના નામે જમા રકમને તેમણે મેળવેલી વિવિધ લોન સામે સરભર કરવામાં આવી હતી.

૪.૧ અરજદારોના જણાવ્યા મુજબ, અહીંના સામવાળા, જેઓ મૃતક કર્મચારીના પત્ની છે, તેમણે તારીખ ૨૩.૧૧.૨૦૦૧ થી ૧૯.૦૬.૨૦૦૨ સુધીના સમયગાળા દરમિયાનના મેડિકલ બિલ, જીવન નિર્વાહ ભથ્થું અને ૧૮૪ દિવસના રજાના રોકડમાં રૂપાંતરની રકમ તેમજ પ્રોવિડન્ટ ફંડની રૂ. ૧,૪૧,૬૫૯.૩૮ ની રકમ વસૂલ કરવા માટે ઉપર ઉલ્લેખ કર્યા મુજબ સીધી જ રિકવરી એપ્લિકેશન ફાઇલ કરી હતી. એવો પણ દાવો કરવામાં આવ્યો છે કે ઔદ્યોગિક વિવાદ અધિનિયમ, ૧૯૪૭ (આ પછી આને "આઈ. ડી. એક્ટ" તરીકે ઉલ્લેખવામાં આવશે) ની કલમ ૩૩ સી (૨) હેઠળ ટ્રિબ્યુનલને આવો આદેશ પસાર કરવાની કોઈ સત્તા નથી કારણ કે સામવાળાની તરફેણમાં કોઈ હક ઊભો થયો ન હતો. એવો પણ દાવો કરવામાં આવ્યો છે કે સામવાળાએ રકમનો દાવો કરવાનો પોતાનો હક સ્થાપિત કરવા માટે જરૂરી રીફરન્સ ફાઇલ કરવો જોઈતો હતો અને સંબંધિત અદાલત અથવા ટ્રિબ્યુનલ પાસેથી જરૂરી આદેશ મેળવવો જોઈતો હતો જે અરજદારો દ્વારા અહીંના સામવાળાને ચૂકવવાપાત્ર થઈ શકે તેવી રકમ નક્કી કરે. વધુમાં એવો દાવો કરવામાં આવ્યો છે કે આવો રીફરન્સ ફાઇલ કર્યા વિના, સામવાળાએ કથિત રિકવરી એપ્લિકેશન સીધી શ્રમ અદાલત સમક્ષ ફાઇલ કરી છે અને સંબંધિત શ્રમ અદાલત

દ્વારા તેને ગ્રાહ્ય રાખવામાં આવી છે. એવો પણ દાવો કરવામાં આવ્યો છે કે આઈ.ડી. એક્ટની કલમ ૩૩ સી (૨) માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં લેતા, શ્રમ અદાલતે અહીંના સામવાળા દ્વારા કરવામાં આવેલી વિનંતી મંજૂર કરવી જોઈતી ન હતી.

૫. અરજદારો માટેના વિ. વકીલ સુશ્રી ધર્મિષ્ઠા રાવલ અને સામવાળા માટેના વિ. વકીલ શ્રી રાજેશ માંકડને વિડીયો કોન્ફરન્સિંગ દ્વારા વિગતવાર સાંભળવામાં આવ્યા.

૬. અરજદારો માટેના વિ. વકીલ સુશ્રી ધર્મિષ્ઠા રાવલે તે જ તથ્યો રજૂ કર્યા છે જે પિટિશનોની મેમોમાં વર્ણવવામાં આવ્યા છે. તેમણે સબમિટ કર્યું કે સામવાળાના પતિ બેંકના કર્મચારી હતા અને તેમણે છેતરપિંડી કરી હતી અને તેમની સામે ફોજદારી કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હતી. તેમણે સબમિટ કર્યું કે મેડિકલ બિલ, જીવન નિર્વાહ ભથ્થું, રજાનું રોકડમાં રૂપાંતર અને પ્રોવિડન્ટ ફંડની રકમનો દાવો કરવા માટે સામવાળાના હકોનું કોઈ નિર્ણાયક નિર્ધારણ (એડજ્યુડિકેશન) કર્યા વિના, તેમણે સીધી જ રિકવરી એપ્લિકેશનો ફાઇલ કરી હતી જે કાયદાકીય રીતે ટકવાપાત્ર નથી. તેમણે સબમિટ કર્યું કે જ્યારે કામદારના ઉપરોક્ત રકમના હક અંગે માલિક દ્વારા વિવાદ ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો, ત્યારે કોઈ રિકવરી એપ્લિકેશન ફાઇલ કરી શકાય નહીં. રેકોર્ડ પર મૂકવામાં આવેલા સાહિત્યનો સંદર્ભ આપતા, જેમાં શ્રમ અદાલત સમક્ષ ફાઇલ કરવામાં આવેલા લેખિત સબમિશન્સનો સમાવેશ થાય છે, તેમણે

સબમિટ કર્યું કે બેંકના નિયમો અને વિનિયમો અનુસાર, તબીબી ખર્ચની ચુકવણી માટે મર્યાદા (સીલિંગ) છે અને તેને કારણે બેંકે તે વિનિયમોનું પાલન કર્યું છે. તેમણે સબમિટ કર્યું કે આ બાબતને ધ્યાનમાં લેતા, બાકી તબીબી બિલ માટે સામવાળાનો દાવો ટકવાપાત્ર નથી.

૬.૧ અરજદારો માટેના વિ. વકીલ સુશ્રી રાવલે સબમિટ કર્યું કે મૃતક કર્મચારી એટલે કે અહીંના સામવાળાના પતિ દ્વારા કરવામાં આવેલી છેતરપિંડીને ધ્યાનમાં રાખીને, બેંકને મોટું નુકસાન થયું છે અને તેથી, મૃતકને સેવામાંથી મોકૂફ કરવામાં આવ્યા હતા. તેમણે સબમિટ કર્યું કે તપાસ બાકી હતી તે દરમિયાન, મૃતકનું મૃત્યુ થયું હતું. તેમણે સબમિટ કર્યું કે તપાસ અધીકારીનો પ્રાથમિક અહેવાલ સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે મૃતકે સગાંઓના નામે વિવિધ બચત ખાતાઓ ખોલ્યા હતા અને મૃતક પણ આ તમામ બચત ખાતાઓમાં એક ખાતાધારક હતા અને મૃતકે કથિત ખાતાઓમાં જમાની કાલ્પનિક એન્ટ્રી કરી હતી. તેમણે સબમિટ કર્યું કે જમાની આવી કાલ્પનિક એન્ટ્રી કરીને, મૃતકે ત્યારબાદ આવા ખાતાઓમાંથી રકમ ઉપાડી લીધી હતી અને તેનાથી બેંકને નાણાકીય નુકસાન થયું હતું. તેમના સબમિશન મુજબ, મૃતકે આ તથ્યો લેખિતમાં સ્વીકાર્યા હતા અને તેને પરત ચૂકવવા સંમત થયા હતા. પરંતુ તેમનું મૃત્યુ થતાં, કોઈ રકમ વસૂલ કરી શકાઈ ન હતી. પ્રોવિડન્ટ ફંડના નિયમોનો સંદર્ભ આપતા, તેમણે સબમિટ કર્યું કે પ્રોવિડન્ટ ફંડની કથિત રકમમાંથી બેંકની લેણી રકમ વસૂલ કરવાની બેંકને તમામ સત્તા છે. તેમના સબમિશન્સ મુજબ, મૃતક સામે વિવિધ એડવાન્સિસ / લોનની રકમો

બાકી હતી અને તેથી, મૃતકને તેમના પ્રોવિડન્ટ ફંડમાંથી ચૂકવવાપાત્ર રકમમાંથી તેને સરભર કરવામાં આવી છે. તેમણે સબમિટ કર્યું કે મૃતકના હકો અંગે બેંક દ્વારા વિવાદ ઉઠાવવામાં આવ્યો છે જે સદ્ભાવનાપૂર્ણ (બોનાફાઇડ) સ્વરૂપનો છે અને તેથી, સામવાળાના તે હકોનું કોઈ નિર્ણાયક નિર્ધારણ કર્યા વિના, શ્રમ અદાલતને આઈ.ડી. એક્ટની કલમ ૩૩ સી (૨) હેઠળ કોઈ ક્ષેત્રાધિકાર નથી. તેમણે ભારપૂર્વક સબમિટ કર્યું કે શ્રમ અદાલત દ્વારા વાપરવામાં આવેલ ક્ષેત્રાધિકાર દોષપૂર્ણ છે અને તેથી, બંને રિકવરી એપ્લિકેશનોમાં શ્રમ અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશોને રદ અને સેટ અસાઇડ કરવામાં આવે.

૬.૨ પોતાના સબમિશન્સ માટે, અરજદાર માટેના વિ. વકીલ સુશ્રી રાવલે નીચેના નિર્ણયો પર આધાર રાખ્યો છે:–

૧. સેક્રેટરી મારફતે ગુજરાત રાજ્ય વિ. કે. એ. પ્રજાપતિ લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૧૧૪ ઓફ ૨૦૧૯ માં આપવામાં આવેલ તારીખ ૧૫.૦૧.૨૦૧૯ નો આદેશ.

૨. કેનેરા બેંક અને અન્ય વિ. લલિત પોપલી (મૃતક) કાયદાકીય પ્રતિનિધિઓ મારફતે, (૨૦૧૮) ૧૧ એસસીસી ૮૭;

૩. યુ. પી. રાજ્ય અને અન્ય વિ. બ્રિજપાલ સિંહ, (૨૦૦૫) ૮ એસસીસી ૫૮;

૪. રતાડિયા સંગ્રામ કરમશીભાઈ વિ. ધી પ્રિન્સિપાલ, કેન્દ્રીય વિદ્યાલય, લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૧૪૪૧ ઓફ ૨૦૧૯ માં આપવામાં આવેલ તારીખ ૨૪.૦૭.૨૦૧૯ નો આદેશ;

૫. ગુજરાત વોટર સપ્લાય એન્ડ સીવરેજ બોર્ડ વિ. કેતનભાઈ દિનકરરાય પંડ્યા, લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૪૨૯ ઓફ ૨૦૦૦ અને સંલગ્ન બાબતોમાં આપવામાં આવેલ તારીખ ૧૬.૦૬.૨૦૦૩ નો આદેશ;

૬. જામનગર મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન વિ. મુકેશ એ. વોરા સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૮૧૯૫ ઓફ ૨૦૦૯ માં આપવામાં આવેલ તારીખ ૦૭.૧૦.૨૦૧૬ નો આદેશ;

૭. હિતેન્દ્ર લક્ષ્મીચંદ સોની વિ. શેખ એન્ડ કંપની, ૨૦૧૬ (૩) જી.એલ.આર. ૧૮૯૨;

૭. આનાથી વિપરીત, સામવાળા માટેના વિ. વકીલ શ્રી રાજેશ માંકડે સબમિટ કર્યું કે આઈ. ડી. એક્ટની કલમ ૩૩ સી (૨) ની જોગવાઈઓ અંગે અરજદારો વતી કરવામાં આવેલા સબમિશન્સ સાચા નથી. તેમણે સબમિટ કર્યું કે આ જોગવાઈ હેઠળ, કામદારને માલિક પાસેથી પોતાની લેણી રકમ વસૂલ કરવા માટેના હકો આપવામાં આવ્યા છે. તેમણે સબમિટ કર્યું કે માત્ર સામા પક્ષ દ્વારા વિવાદો ઉઠાવવામાં આવ્યા હોવાને કારણે તે કામદારને આઈ.ડી. એક્ટની કલમ ૩૩ સી (૨) હેઠળ ઉપલબ્ધ હકોને અસર કરી શકે નહીં અને તે કામદારને ચૂકવવાપાત્ર

નાણાંનું નિર્ણાયક નિર્ધારણ કરવામાં શ્રમ અદાલતના ક્ષેત્રાધિકાર અને સત્તાને અસર કરતું નથી. તેમણે સબમિટ કર્યું કે વર્તમાન કેસમાં કામદારને પ્રાપ્ત થયેલા હકો રજૂ કરાયેલા દ્વિપક્ષીય કરારની જોગવાઈઓ તેમજ શ્રમ અદાલત દ્વારા કરવામાં આવેલા કથનો અને અવલોકનોને કારણે અગાઉથી જ સ્પષ્ટ (ક્રિસ્ટલાઈઝ) થયેલા છે. તેમણે સબમિટ કર્યું કે શ્રમ અદાલતે પક્ષકારો વચ્ચેના વિવાદ (લિસ) નો યોગ્ય નિર્ણય કર્યો છે. તેમણે સબમિટ કર્યું કે દ્વિપક્ષીય કરાર સ્પષ્ટપણે જોગવાઈ કરે છે કે કામદાર પોતાની નિવૃત્તિ સમયે અથવા પ્રસંગોપાત કામદારના જમા ખાતામાં રહેલા સમગ્ર મેડિકલ બિલ, જીવન નિર્વાહ ભથ્થું અને રજાના રોકડમાં રૂપાંતરની રકમ મેળવવા માટે હકદાર છે. તેમણે સબમિટ કર્યું કે પ્રોવિડન્ટ ફંડ એક્ટ, ૧૯૨૫ ને ધ્યાનમાં લેતા, બેંક કામદાર પાસે ઉપલબ્ધ પ્રોવિડન્ટ ફંડની બાકી રકમમાંથી કોઈ રકમ કાપી શકે નહીં. તેમના સબમિશન્સ મુજબ, વિવિધ લોનની સો–કોલ્ડ બાકી રકમ સામે પ્રોવિડન્ટ ફંડમાંથી કરવામાં આવેલ કાપ એ સ્વેચ્છાચારી છે કારણ કે સામવાળાને સાંભળવાની કોઈ તક આપવામાં આવી ન હતી. તેમણે સબમિટ કર્યું કે જો બેંકની લેણી રકમ વાસ્તવિક હોય તો મૃતકના વારસદારો તે ચૂકવવા માટે હંમેશા તૈયાર અને ઉત્સુક છે. તેમના જણાવ્યા મુજબ, વર્તમાન કેસમાં શ્રમ અદાલત દ્વારા વાપરવામાં આવેલ ક્ષેત્રાધિકાર યોગ્ય છે.

૭.૧ સામવાળા માટેના વિ. વકીલ શ્રી માંકડે સબમિટ કર્યું કે અરજદારોના વિ. વકીલ દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલા નિર્ણયો વર્તમાન કેસના

તથ્યાત્મક પાસાઓને લાગુ પડતા નથી કારણ કે તે નિર્ણયોમાં કામદારની તરફેણમાં કોઈ હક પ્રાપ્ત થયો ન હતો, જ્યારે, વર્તમાન કેસમાં, પ્રોવિડન્ટ ફંડ એક્ટ તેમજ દ્વિપક્ષીય કરાર અને બેંકના વિનિયમોમાં કરવામાં આવેલી જોગવાઈઓને કારણે હકો અગાઉથી જ સ્પષ્ટ થયેલા છે. નીચેના નિર્ણયો પર આધાર રાખતા, વિ. વકીલ શ્રી માંકડે બંને પિટિશનો રદ કરવા માટે પ્રાર્થના કરી છે.

૧. ધી સેન્ટ્રલ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા લિમિટેડ વિ. પી. એસ. રાજગોપાલન વગેરે, એઆઈઆર ૧૯૬૪ એસસી ૭૪૩;

૨. સાહુ મિનરલ્સ એન્ડ પ્રોપર્ટીઝ લિમિટેડ વિ. પ્રેસાઈડિંગ ઓફિસર, લેબર કોર્ટ, (૧૯૭૬) ૩ એસસીસી ૯૩;

૩. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિ. જ્યોતિ ચિટ ફંડ એન્ડ ફાઈનાન્સ અને અન્ય, એઆઈઆર ૧૯૭૬ એસસી ૧૧૬૩;

૪. ભાનુભાઈ માલાભાઈની પુત્રી લલિતાબેન ભાનુભાઈ વિ. ભાનુભાઈ માલાભાઈના પત્ની લાલીબેન ભાનુભાઈ અને અન્ય, ૧૯૯૨ ૧.એલ.એલ.એન. ૭૯૨;

૫. કમલેશ કનૈયાલાલ જાની વિ. ઓરિએન્ટલ બેંક ઓફ કોમર્સ, દિલ્હી અને અન્ય, ૨૦૦૪ લેબર.આઇ.સી. ૨૬૩૧;

૬. ઉગ્ર સેન સિંહ અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ ઉત્તર પ્રદેશ અને અન્ય, ૧૯૯૫ ૨ એલ.એલ.એન. ૩૬૩

૭.૨ વિ. વકીલ શ્રી માંકડે સબમિટ કર્યું કે વચગાળાના આદેશને કારણે, આ અદાલતની રજિસ્ટ્રી પાસે પડી રહેલી રકમ અહીંના સામવાળાને ચૂકવવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે.

૮. પુનઃચર્ચામાં, અરજદારો માટેના વિ. વકીલ સુશ્રી રાવલે સબમિટ કર્યું કે વર્તમાન કેસમાં, શ્રમ અદાલતે હકોનો નિર્ણય કર્યો છે અને વિવાદિત તથ્યનું નિર્ણાયક નિર્ધારણ કર્યું છે જે કાયદા હેઠળ ગ્રાહ્ય નથી. તેમણે સબમિટ કર્યું કે શ્રમ અદાલત દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી કવાયત કાયદાકીય રીતે ટકવાપાત્ર નથી અને શ્રમ અદાલતમાં આવી કોઈ સત્તા નિહિત નથી. તેમણે સબમિટ કર્યું કે શ્રમ અદાલત આઈ.ડી. એક્ટની કલમ ૩૩ સી (૨) હેઠળ દાવાની "નિર્ણાયક સુનાવણી (એડજ્યુડિકેટ)" કરી શકે નહીં. તેમણે સબમિટ કર્યું કે રૂ. ૮૧,૦૦૦/- ની પ્રોવિડન્ટ ફંડનો ભાગ સામવાળાને ચૂકવી દેવામાં આવ્યો છે, જોકે, આ તથ્ય શ્રમ અદાલત સમક્ષ કે આ અદાલત સમક્ષ સામવાળા દ્વારા કહેવામાં આવ્યું નથી. તેમણે સબમિટ કર્યું કે સામવાળાના આ વર્તનને ધ્યાનમાં લેવામાં આવે. તેમણે સબમિટ કર્યું કે સામવાળાના વિ. વકીલ દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલા નિર્ણયો લાગુ પડતા નથી અને વિવિધ નિર્ણયો પર તેમના દ્વારા રાખવામાં આવેલ આધાર વર્તમાન કેસના તથ્યોને લાગુ પડે છે. તેમણે બંને પિટિશનો મંજૂર કરવા માટે પ્રાર્થના કરી છે.

૯. બાર ખાતે ટાંકવામાં આવેલા નિર્ણયો અને રેકોર્ડ પર મૂકવામાં આવેલા સાહિત્ય સાથે બંને પક્ષો વતી કરવામાં આવેલા સબમિશન્સ પર

વિચારણા કર્યા પછી, આ બિનવિવાદિત તથ્યો છે કે સામવાળાના પતિ બેંકમાં કેશિયર તરીકે ફરજ બજાવતા હતા અને કથિત ઉચાપત માટે તેમને તારીખ ૨૩.૧૧.૨૦૦૧ થી સેવામાંથી મોકૂફ કરવામાં આવ્યા હતા. આ બિનવિવાદિત તથ્યો છે કે કોઈ તપાસ પૂર્ણ થાય તે પહેલાં, તારીખ ૧૯.૦૬.૨૦૦૨ ના રોજ તેમનું મૃત્યુ થયું હતું. આ પણ બિનવિવાદિત તથ્યો છે કે સામવાળા મૃતકના પત્ની છે અને તેઓ પ્રોવિડન્ટ ફંડ અને મૃતકને મળવાપાત્ર અન્ય રકમો સહિતની રકમ મેળવવા માટે હકદાર છે. આ પણ બિનવિવાદિત તથ્યો છે કે સામવાળાએ રિકવરી એપ્લિકેશનો દાખલ કરી હતી; જેમાંથી એક મૃતકના જમા ખાતામાં રહેલા મેડિકલ બિલ, જીવન નિર્વાહ ભથ્થું અને ૧૮૪ દિવસના રજાના રોકડમાં રૂપાંતરની રકમ માટે અને બીજી મૃતકના પ્રોવિડન્ટ ફંડ ખાતામાં પડેલી પ્રોવિડન્ટ ફંડની રકમની ચુકવણી માટે હતી. આ એક સ્વીકૃત તથ્ય છે કે કથિત રકમ માટે સામવાળા દ્વારા કોઈ પૂર્વ રીફરન્સ ફાઇલ કરવામાં આવ્યા નથી.

૧૦. આઈ. ડી. એક્ટની કલમ ૩૩ સી (૨) ની જોગવાઈઓનો સંદર્ભ આપવો યોગ્ય છે જે આ મુજબ વંચાય છે:-

"૩૩ સી. માલિક પાસેથી લેણી રકમની વસૂલાત. –

(૧) xxx xxx xxx

(૨) જ્યાં કોઈ કામદાર માલિક પાસેથી કોઈ નાણાં અથવા નાણાંના સ્વરૂપમાં ગણતરી કરી શકાય તેવો કોઈ લાભ મેળવવા માટે હકદાર હોય અને જો લેણી નીકળતી નાણાકીય રકમ અંગે અથવા જે દરે આવા લાભની ગણતરી કરવી જોઈએ તે રકમ અંગે કોઈ પ્રશ્ન ઊભો થાય, તો તે પ્રશ્ન, આ અધિનિયમ હેઠળ બનાવી શકાય તેવા કોઈ પણ નિયમોને આધીન રહીને, યોગ્ય સરકાર દ્વારા આ અંકે નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે તેવી શ્રમ અદાલત દ્વારા [ત્રણ મહિનાથી વધુ ન હોય તેવા સમયગાળાની અંદર] નક્કી કરી શકાશે:

[શરત એ છે કે જ્યાં શ્રમ અદાલતના પ્રેસાઈડિંગ ઓફિસર તેમ કરવું જરૂરી અથવા યોગ્ય માને છે, તો તેઓ, લેખિતમાં નોંધવાના કારણોસર, તેવા સમયગાળાને તેઓ યોગ્ય માને તેવા વધુ સમયગાળા સુધી લંબાવી શકે છે.]

૧૧. એ નોંધવું સંબંધિત છે કે તારીખ ૦૧.૦૮.૧૯૭૯ ના દ્વિપક્ષીય કરાર જે પાના નં. ૪૦ પર રેકોર્ડ પર મૂકવામાં આવ્યો છે તે વિવિધ સેવા શરતો સાથે વ્યવહાર કરે છે જેમાંથી રજાના રોકડમાં રૂપાંતર અંગેની જોગવાઈ તેના ખંડ –૧૫ માં વર્ણવવામાં આવી છે જે આ મુજબ વંચાય છે :–

૧૫. પ્રિવિલેજ લીવનું રોકડમાં રૂપાંતર :

i) કામદાર નિવૃત્તિ સમયે તેના જમા ખાતામાં એકત્રિત થયેલી રજાનું રોકડમાં રૂપાંતર કરવા માટે હકદાર રહેશે.

ii) જો કોઈ કામદારનું સેવામાં સસ્પેન્ડ દરમિયાન મૃત્યુ થાય છે, તો તેના વારસદારોને તેના મૃત્યુ સમયે તેને મળવાપાત્ર રજા માટે પગાર ચૂકવવામાં આવશે.

૧૨. આમ, એ સ્પષ્ટ થાય છે કે કામદારની તરફેણમાં હક ઊભો કરવામાં આવ્યો છે જેઓ નિવૃત્તિ સમયે તેમના જમા ખાતામાં એકત્રિત થયેલી રજાનું રોકડમાં રૂપાંતર કરવા માટે હકદાર બનશે અને કામદારના મૃત્યુના કિસ્સામાં, તેમના વારસદારો તેમના મૃત્યુ સમયે તેમને મળવાપાત્ર રજા માટે પગાર ચૂકવવા માટે હકદાર છે. આમ, પ્રિવિલેજ લીવના રોકડમાં રૂપાંતરનો હક અગાઉથી જ દ્વિપક્ષીય કરાર દ્વારા ઊભો કરવામાં આવ્યો છે. બેંક દ્વારા તેનો ઈનકાર કરવામાં આવ્યો નથી.

૧૩. એ નોંધવું સંબંધિત છે કે દ્વિપક્ષીય કરારનો ખંડ – ૧૮ મેડિકલ બિલ અંગેની જોગવાઈ સાથે વ્યવહાર કરે છે જે આ મુજબ વંચાય છે:–

૧૮. મેડિકલ એઇડ : (આ યોજના હેઠળના બિલો મંજૂરી માટે હેડ ઓફિસરને રજૂ કરવામાં આવશે)

i) હોસ્પિટલાઈઝેશનની યોજના નીચેના રોગોને આવરી લેશે :-

i) કેન્સર vi) શીતળા (સ્મોલપોક્સ)

ii) ક્ષય રોગ (ટ્યુબરક્યુલોસિસ) vii) પ્લ્યુરસી

iii) લકવો (પેરાલિસિસ) viii) ડિપ્થેરિયા

iv) હ્રદયની બીમારી ix) રક્તપિત્ત (લેપ્રસી)

v) ટ્યુમર x) હોસ્પિટલાઈઝેશનની જરૂર હોય તેવા અકસ્માતો.

xi) સર્જિકલ ઓપરેશન, હોસ્પિટલાઈઝેશનની જરૂર હોય તેવા તમામ અન્ય રોગો જેમ કે મોતિયા, સર્જિકલ કમળો, લિવર સિરોસિસ.

ii) આ સુવિધાની અન્ય તમામ શરતો અને નિયમો અપરિવર્તિત રહેશે.

iii) એ પણ સંમત થવામાં આવે છે કે મોકૂફી (સસ્પેન્શન) હેઠળના કર્મચારીઓ મેડિકલ એઇડ અને હોસ્પિટલાઈઝેશનની સુવિધા માટે હકદાર રહેશે.

iv) કામદારને તેની ફરજ દરમિયાન થયેલી ઈજાઓના કિસ્સામાં / તેની સામાન્ય પાત્રતા ઉપરાંત તબીબી ખર્ચ અને સારવાર અને/અથવા હોસ્પિટલાઈઝેશન સંપૂર્ણપણે રિઈમ્બર્સ કરવામાં આવશે. સારવાર માટે જરૂરી તેમની ગેરહાજરીના સમયગાળા માટે તેમને સ્પેશિયલ લીવ પર પણ ગણવામાં આવશે.

૧૪. ઉપરોક્ત ખંડોના અવલોકન પર, એ સ્પષ્ટ છે કે મેડિકલ એઇડ મેળવવા માટે કોઈ ઉપલી મર્યાદા નિર્ધારિત કરવામાં આવી નથી. વધુમાં, કરારના અમુક મુદ્ધાઓ પર સત્તાધિકારી દ્વારા સ્પષ્ટતા પણ બહાર પાડવામાં આવી છે જેમાં મેડિકલ એઇડનો સમાવેશ થાય છે જેમાં નીચે મુજબ સ્પષ્ટતા કરવામાં આવી છે:–

મેડિકલ એઇડ :

i) સેવા–મોકૂફ કરાયેલા કર્મચારીઓ સંપૂર્ણ તબીબી રિઈમ્બર્સમેન્ટ માટે પાત્ર રહેશે.

૧૫. આમ, આ સ્પષ્ટતા ચોક્કસપણે જોગવાઈ કરે છે કે મોકૂફ કરાયેલા કર્મચારીઓ સંપૂર્ણ તબીબી રિઈમ્બર્સમેન્ટ માટે પાત્ર રહેશે. મેડિકલ બિલોના નાણાકીય રિઈમ્બર્સમેન્ટ પર કોઈ કેપ (મર્યાદા) નથી. આ હક અગાઉથી જ કામદારની તરફેણમાં ઊભો કરવામાં આવ્યો છે.

૧૬. બેંકે પ્રોવિડન્ટ ફંડ એક્ટ, ૧૯૨૫ ની કલમ ૬ માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓ પર આધાર રાખ્યો છે જે પ્રોવિડન્ટ ફંડ ખાતામાંથી કપાત કરવાની સત્તા સાથે સંબંધિત છે. તે આ મુજબ જોગવાઈ કરે છે:

> ૬. કપાત કરવાની સત્તા. – જ્યારે કોઈ સરકારી અથવા રેલ્વે પ્રોવિડન્ટ ફંડમાં કોઈ સબસ્ક્રાઇબર અથવા ડિપોઝિટરના જમા ખાતામાં રહેલી રકમ જે કન્ટ્રીબ્યુટરી પ્રોવિડન્ટ ફંડ છે તે ચૂકવવાપાત્ર થાય છે, ત્યારે, જો [ફંડના નિયમોમાં આ અંગે નિર્દિષ્ટ કરાયેલા સત્તાધિકારી] એવો નિર્દેશ આપે તો, તેમાંથી કપાત કરીને [પ્રસંગોપાત સરકાર અથવા રેલ્વે વહીવટ] ને ચૂકવવામાં આવી શકે છે –
>
> (એ) [સરકાર અથવા રેલ્વે વહીવટ] પ્રત્યે સબસ્ક્રાઇબર અથવા ડિપોઝિટર દ્વારા ઊભી કરાયેલી જવાબદારી હેઠળ લેણી નીકળતી કોઈ પણ રકમ, પરંતુ તે કોઈ પણ કિસ્સામાં સબસ્ક્રાઇબર અથવા ડિપોઝિટરના ખાતામાં જમા કરાયેલા

કોઈ પણ ફાળાઓની અને આવા ફાળાઓ પર જમા થયેલા કોઈ પણ વ્યાજ અથવા વધારાની કુલ રકમથી વધુ ન હોવી જોઈએ; અથવા

(બી) જ્યાં સબસ્ક્રાઈબર અથવા ડિપોઝિટરને ફંડના નિયમોમાં આ અંગે નિર્દિષ્ટ કરાયેલા કોઈ પણ કારણોસર [તેમની રોજગારી] માંથી બરતરફ કરવામાં આવ્યા હોય, અથવા જ્યાં તેમણે તેની શરૂઆતના પાંચ વર્ષની અંદર આવી રોજગારીમાંથી રાજીનામું આપ્યું હોય, તો આવા કોઈ પણ ફાળા, વ્યાજ અને વધારાની સમગ્ર અથવા કોઈ પણ ભાગની રકમ.

૧૭. અરજદારોના વિ. વકીલના જણાવ્યા મુજબ, ઉક્ત અધિનિયમ સૌરાષ્ટ્ર સ્ટેટ બેંકને લાગુ કરવામાં આવ્યો છે. ઉપરોક્ત જોગવાઈઓના અવલોકન પર, એ સ્પષ્ટપણે જણાય છે કે સબસ્ક્રાઈબર અથવા ડિપોઝિટર દ્વારા સરકાર પ્રત્યે ઊભી કરાયેલી જવાબદારી હેઠળ લેણી નીકળતી કોઈ પણ રકમ માટે પ્રોવિડન્ટ ફંડમાંથી કપાત કરી શકાય છે, જે એ શરતોને આધીન છે કે આવી રકમ કોઈ પણ કિસ્સામાં સબસ્ક્રાઈબર અથવા ડિપોઝિટરના ખાતામાં જમા કરાયેલા કોઈ પણ ફાળાઓની અને આવા ફાળાઓ પર જમા થયેલા કોઈ પણ વ્યાજ અથવા વધારાની કુલ રકમથી વધુ હોઈ શકે નહીં. આ જોગવાઈ ચોક્કસપણે સરકારી લેણી રકમની વસૂલાત સાથે વ્યવહાર કરે છે. સરકારી લેણી રકમની ચુકવણી

માટે, ફાળા દ્વારા જમા કરાયેલી રકમનો માત્ર એટલો જ ભાગ તેના વ્યાજ સાથે.

૧૮. અરજદારના વિ. વકીલે સૌરાષ્ટ્ર સ્ટેટ બેંકના વિનિયમો પર પણ આધાર રાખ્યો છે. તેનો અંશ સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૪૬૯૭ ઓફ ૨૦૧૦ માં પાના નં. ૫૪ અને ૫૫ પર રેકોર્ડ પર મૂકવામાં આવ્યો છે. તેમાંથી, વિનિયમ ૧૭ અને ૨૧ આ મુજબ વંચાય છે:–

વિનિયમ – ૧૭ સભ્યના જમા ખાતામાં રહેલી રકમની ચુકવણી :

(૧) ઉપ–વિનિયમ (૨) ને આધીન રહીને, વિનિયમ ૧૪, ૧૫ અને ૧૫ એ હેઠળ કરવામાં આવેલ કોઈ પણ ઉપાડને સરભર કર્યા પછી, સભ્યના જમા ખાતામાં રહેલી રકમ, જ્યારે તેઓ સભ્ય મટી જાય ત્યારે ચૂકવવાપાત્ર બનશે.

શરત એ છે કે જ્યાં કોઈ સભ્ય રાજીનામું આપે છે, નિવૃત્ત થાય છે અથવા બેંકમાં તેમની સેવાનો મૃત્યુ સિવાય અથવા છટણી, માંદગી કે શારીરિક અક્ષમતા અથવા તેમના નિયંત્રણ બહારના કારણોસર ૫ વર્ષની કાયમી સેવા પૂર્ણ કરતા પહેલાં અંત લાવવામાં આવે છે, તો તેઓ ફંડમાં

પોતાના સબસ્ક્રિપ્શનની રકમ સાથે તેના પરના વ્યાજની ચુકવણી મેળવવા માટે જ હકદાર રહેશે અને ફંડમાં તેમના ખાતામાં બેંક દ્વારા કરવામાં આવેલા ફાળાના કોઈ ભાગ કે તેના પરના વ્યાજ માટે નહીં.

વધુ શરત એ છે કે જ્યાં કોઈ સભ્ય રાજીનામું આપે છે અથવા નિવૃત્ત થાય છે અથવા બેંકમાં તેમની સેવાનો મૃત્યુ સિવાય, અથવા છટણી, માંદગી કે શારીરિક અક્ષમતા અથવા તેમના નિયંત્રણ બહારના કારણોસર ૫ વર્ષ કે તેથી વધુ પરંતુ ૧૦ વર્ષથી ઓછી કાયમી સેવા પૂર્ણ કર્યા પછી અંત લાવવામાં આવે છે, તો તેઓ ફંડમાં પોતાના ફાળાની રકમ સાથે તેના સંબંધિત વ્યાજ, અને કાયમી સેવાના દરેક પૂર્ણ થયેલા વર્ષ માટે વ્યાજ સાથેના આવા ફાળાના ૧૦% ના દરે બેંકના ફાળાની રકમ મેળવવા માટે હકદાર રહેશે.

વધુ શરત એ છે કે નિવૃત્તિ પૂર્વેની રજા પર રહેલા સભ્ય પોતાના વિકલ્પ પર ફંડમાં પોતાના જમા ખાતામાં રહેલી રકમમાંથી પોતાના સબસ્ક્રિપ્શન અને તેના પરના વ્યાજથી વધુ ન હોય તેટલી રકમ ઉપાડી શકે છે, પરંતુ જો સભ્ય છેવટે નિવૃત્ત થતા નથી, તો ઉપાડેલી સંપૂર્ણ રકમ સતત રોજગારીની શરત તરીકે પરત જમા કરાવવી પડશે.

(૨) "જ્યાં સભ્યને બેંકને નાણાકીય નુકસાન પહોંચાડતા ગેરવર્તણૂકના કારણે તેમની રોજગારીમાંથી બરતરફ કરવામાં આવ્યા હોય, તો આવા નાણાકીય નુકસાનની સંપૂર્ણ રકમ, જેમ કે બેંક દ્વારા તેના સંપૂર્ણ વિવેકબુદ્ધિથી નક્કી કરવામાં આવે અથવા તેનો એવો ભાગ જેવો બેંક નિર્દેશ આપે (કોઈ પણ કિસ્સામાં બેંક દ્વારા તેમના ખાતામાં કરવામાં આવેલા ફાળાની કુલ રકમ સાથે તેના સંબંધિત જમા થયેલા વ્યાજથી વધુ નહીં) સભ્યને ચૂકવવાપાત્ર રકમમાંથી કાપી લેવામાં આવશે અને ટ્રસ્ટીઓ દ્વારા બેંકને ચૂકવવામાં આવશે."

(૩) ઉપ–વિનિયમ (૧) માં ગમે તે સમાવિષ્ટ હોય તેમ છતાં, જ્યારે ઉક્ત ઉપ–વિનિયમ હેઠળ કોઈ પણ રકમ એવા સભ્યને ચૂકવવાપાત્ર બને છે, જેઓ બેંક પ્રત્યેની જવાબદારી હેઠળ છે, ત્યારે આવી જવાબદારી હેઠળ લેણી નીકળતી રકમ (કોઈ પણ કિસ્સામાં બેંક દ્વારા તેમના ખાતામાં કરવામાં આવેલા ફાળાની કુલ રકમ સાથે તેના સંબંધિત જમા થયેલા વ્યાજથી વધુ નહીં) સભ્યને ચૂકવવાપાત્ર રકમમાંથી કાપી લેવામાં આવશે અને બેંકને ચૂકવવામાં આવશે.

વિનિયમ – ૨૧ :

બેંક પ્રત્યેની જવાબદારી હેઠળ હોય તેવા સભ્યના મૃત્યુ પર, આવી જવાબદારીની રકમ (કોઈ પણ કિસ્સામાં બેંક દ્વારા તેમના ખાતામાં કરવામાં આવેલા ફાળાની કુલ રકમ સાથે તેના સંબંધિત જમા થયેલા વ્યાજથી વધુ નહીં) સભ્યને ચૂકવવાપાત્ર રકમમાંથી કાપી લેવામાં આવશે અને બેંકને ચૂકવવામાં આવશે.

૧૯. હવે, વિનિયમ ૧૭(૨) અનુસાર જ્યાં સભ્યને બેંકને નાણાકીય નુકસાન પહોંચાડતા ગેરવર્તણૂકના કારણે તેમની રોજગારીમાંથી બરતરફ કરવામાં આવ્યા હોય, તો આવા નાણાકીય નુકસાનની સંપૂર્ણ રકમ, જેમ કે બેંક દ્વારા તેના સંપૂર્ણ વિવેકબુદ્ધિથી નક્કી કરવામાં આવે અથવા તેનો એવો ભાગ જેવો બેંક નિર્દેશ આપે તે સભ્યને ચૂકવવાપાત્ર રકમમાંથી કાપી લેવામાં આવશે અને ટ્રસ્ટીઓ દ્વારા બેંકને ચૂકવવામાં આવશે. જોકે, તે જ ખંડમાં એક રાઇડર (શરત) છે કે આવી વસૂલાત કોઈ પણ કિસ્સામાં બેંક દ્વારા તેમના ખાતામાં કરવામાં આવેલા ફાળાની કુલ રકમ સાથે તેના સંબંધિત વ્યાજથી વધુ હોવી જોઈએ નહીં. આમ, કર્મચારીના પ્રોવિડન્ટ ફંડ ખાતામાંથી સંપૂર્ણ રકમ કાપી લેવાનો બેંક પાસે કોઈ નિરપેક્ષ હક ઉપલબ્ધ નથી. બેંક તે રકમ કાપી શકે છે જે કર્મચારીના પ્રોવિડન્ટ ફંડ ખાતામાં તેના વ્યાજ સાથે જમા કરાવવામાં આવી હોય. વધુમાં, વિનિયમ ૧૭(૨) લાગુ કરવા માટે, કર્મચારીને રોજગારીમાંથી બરતરફ કરવામાં આવ્યા હોવા જોઈએ. હવે, સ્વીકૃતપણે, આ કેસમાં, કર્મચારીને માત્ર મોકૂફ કરવામાં આવ્યા હતા અને તેમને સેવામાંથી બરતરફ કરવામાં

આવ્યા ન હતા કારણ કે તપાસ બાકી હતી તે દરમિયાન તેમનું મૃત્યુ થયું હતું. જોકે, ઉપર ઉલ્લેખ કરેલા વિનિયમ ૨૧ અનુસાર, બેંક પ્રત્યેની જવાબદારી હેઠળ હોય તેવા સભ્યના મૃત્યુ પર, આવી જવાબદારીની રકમ સભ્યને ચૂકવવાપાત્ર રકમમાંથી કાપી લેવામાં આવી શકે છે અને બેંકને ચૂકવવામાં આવી શકે છે. જોકે, ત્યાં પણ એક રાઈડર છે કે બેંક કોઈ પણ કિસ્સામાં બેંક દ્વારા તેમના ખાતામાં કરવામાં આવેલા ફાળાની કુલ રકમ સાથે તેના સંબંધિત જમા થયેલા વ્યાજથી વધુ ન હોય તેવી રકમ કાપી શકે છે. આમ, વિનિયમ ૨૧ હેઠળ પણ, બેંક સભ્યના મૃત્યુ સમયે તેમના જમા ખાતામાં રહેલી પ્રોવિડન્ટ ફંડની સંપૂર્ણ રકમ કાપી શકે નહીં. હવે, આ કેસમાં, બેંકે મૃતકના જમા ખાતામાં રહેલી પ્રોવિડન્ટ ફંડની સંપૂર્ણ રકમ કાપી લીધી છે. આ તેના પોતાના વિનિયમો સાથે સુસંગત નથી. બેંક કર્મચારીના મૃત્યુ સમયે પ્રોવિડન્ટ ફંડની બાકી રકમમાંથી તેના ફાળાથી વધુ ન હોય તેટલી રકમ વ્યાજ સાથે કાપી શકી હોત. જોકે, એ સ્પષ્ટ છે કે બેંકને લેણી નીકળતી બાકી રકમની કપાતને આધીન રહીને મૃતકના મૃત્યુ સમયે તેમના પ્રોવિડન્ટ ફંડમાં પડેલી જે પણ રકમ મેળવવા માટે મૃતકના નોમિનીની તરફેણમાં હક અગાઉથી જ પ્રાપ્ત થઈ ચૂક્યો છે. પરંતુ આવી રકમ બેંકના ફાળા અને તેના વ્યાજથી બિલકુલ વધુ હોઈ શકે નહીં.

૨૦. કેસના આ તમામ પાસાઓ પર વિચારણા કર્યા પછી, એ સ્પષ્ટપણે ફલિત થાય છે કે બેંકના વિનિયમ અને દ્વિપક્ષીય કરાર અનુસાર મેડિકલ રિઈમ્બર્સમેન્ટ, જીવન નિર્વાહ ભથ્થું, રજાનું રોકડમાં રૂપાંતર અને

પ્રોવિડન્ટ ફંડની રકમ મેળવવાનો હક મૃતક કર્મચારીની તરફેણમાં સ્પષ્ટ (ક્રિસ્ટલાઇઝ) થઈ ચૂક્યો છે. માત્ર રકમ નક્કી કરવા અંગેનું તથ્ય જ બાકી છે. આ બેંક દ્વારા હાથ ધરી શકાય છે કારણ કે આવી તમામ રકમ દરેક કેસમાં હંમેશા અનિશ્ચિત હોય છે. તેથી, જ્યારે બેંકના વિનિયમો અને તેની સાથે જોડાયેલા દ્વિપક્ષીય કરારને કારણે મૃતક કર્મચારીની તરફેણમાં હક અગાઉથી જ પ્રાપ્ત થઈ ચૂક્યો છે, ત્યારે તે જ હક સામવાળાના પત્નીની તરફેણમાં સંક્રમિત થશે. તેથી, આઈ.ડી. એક્ટની કલમ ૩૩ સી (૨) હેઠળ રિકવરી એપ્લિકેશન ફાઈલ કરવા માટે કોઈ બાધ નથી અને શ્રમ અદાલતને તેને ગ્રાહ્ય રાખવાનો અને તેના પર નિર્ણાયક ચુકાદો આપવાનો ક્ષેત્રાધિકાર છે, ખાસ કરીને, નામૌર અલી ચૌધરી અને અન્ય વિ. ધી સેન્ટ્રલ ઇનલેન્ડ વોટર ટ્રાન્સપોર્ટ કોર્પોરેશન લિમિટેડ અને અન્ય, એઆઈઆર ૧૯૭૮ એસસી ૨૭૫ ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના આદેશોને ધ્યાનમાં લેતા, જેમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે પેરા–૪ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:–

> ૪...... "લેણી નીકળતી નાણાકીય રકમ અંગે જો કોઈ પ્રશ્ન ઊભો થાય" તે અભિવ્યક્તિ તેના વ્યાપમાં નીચેના પ્રકારના વિવાદોમાંથી કોઈ એક અથવા વધુને આવરી લે છે:–
>
> (૧) શું કથિત મુજબ કોઈ કરાર અથવા એવોર્ડ છે?

(૨) શું કોઈ કરાર અથવા એવોર્ડ વગેરે હેઠળ કોઈ પણ કામદાર માલિક પાસેથી કોઈ પણ નાણાં મેળવવા માટે બિલકુલ હકદાર છે?

(૩) જો એમ હોય તો, આવી રકમનો દર અથવા પ્રમાણ (ક્વોન્ટમ) શું હશે?

(૪) શું દાવો કરેલી રકમ લેણી નીકળે છે કે નહીં?

મૂળભૂત રીતે કહીએ તો, આ એવા વિવાદો હશે જે લેણી નીકળતી નાણાકીય રકમ અંગેના પ્રશ્નને નિર્દેશિત કરી શકાશે. જો કરાર અથવા એવોર્ડના આધારે નાણાં મેળવવાનો હક સ્થાપિત ન થાય, તો નાણાંની કોઈ રકમ લેણી નીકળશે નહીં. જો તે સ્થાપિત થાય છે, તો પછી તે શોધવાનું રહેશે, ભલે તે માત્ર ગણતરી દ્વારા હોઈ શકે, કે લેણી નીકળતી રકમ કેટલી છે. તે શોધવા માટે, એ જરૂરી નથી કે લેણી નીકળતી નાણાકીય રકમ અંગે પણ કોઈ વિવાદ હોવો જ જોઈએ. ચોથા પ્રકારનો વિવાદ જે અમે દર્શાવ્યો છે તે સ્પષ્ટપણે અને અક્ષરશઃ "લેણી નીકળતી નાણાકીય રકમ" શબ્દસમૂહ દ્વારા આવરી લેવામાં આવશે. આવા તમામ પ્રશ્નો અથવા તેમાંથી કોઈ પણ અંગેનો વિવાદ

અધિનિયમની કલમ ૩૩ સી (૨) ની જોગવાઈઓને આકર્ષિત કરશે અને સંબંધિત કામદાર માટે ઉપચાર ઉપલબ્ધ કરાવશે."

૨૧. સેક્રેટરી મારફતે ગુજરાત રાજ્ય વિ. કે. એ. પ્રજાપતિ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં, કેસ પાંચ વર્ષની સતત સેવા પૂર્ણ થવા પર વર્ક ચાર્જડમાંથી અસ્થાયી સ્થાપનામાં સમાવેશ કરવાનો હતો. આમ, લેટર્સ પેટન્ટ અપીલના તથ્યાત્મક પાસાઓ વર્તમાન કેસના તથ્યો કરતાં સ્પષ્ટપણે અલગ છે.

૨૨. જામનગર મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન વિ. મુકેશ એ. વોરા (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં તથ્યો બિન–કામગીરીના શનિવાર અને રજાઓ (સાપ્તાહિક રજા) ના દિવસો માટેના પગારના દાવા અંગેના છે, જે દિવસોમાં દાવેદારે બિનવિવાદિતપણે કામ કર્યું ન હતું, જેને ગ્રાહ્ય રાખી શકાયા ન હોત અને મંજૂર કરી શકાયા ન હોત, ખાસ કરીને જ્યારે સેવાની શરત તરીકે અથવા અન્ય કોઈ મોડ દ્વારા કોઈ પૂર્વ–અસ્તિત્વમાં રહેલો હક ન હતો. આમ, સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશનનું તથ્યાત્મક પરિદ્રશ્ય વર્તમાન કેસ કરતાં અલગ છે.

૨૩. કેનેરા બેંક અને અન્ય (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં તથ્યો એ અસર ધરાવે છે કે મૃતક અપીલકર્તા બેંકમાં ક્લાર્ક તરીકે નોકરી કરતા હતા અને

ખાતાધારકના બચત ખાતામાંથી રૂ. ૧,૦૭,૦૦૦/- ની રકમ છેતરપિંડીથી ઉપાડી લેવા બદલ દોષી ઠર્યા હોય તેવી ખાતાકીય તપાસના પરિણામે તેમને સેવામાંથી બરતરફ કરવામાં આવ્યા હતા. તેમની સાથે બેંકના મેનેજર, એક અધિકારી તેમજ સ્પેશિયલ આસિસ્ટન્ટ સામે પણ આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો અને તેઓ પણ તે જ ઘટનાના સંબંધમાં બેદરકારી માટે દોષી ઠર્યા હતા. તેમણે અપીલ ફાઇલ કરી હતી જે રદ કરવામાં આવી હતી અને તેમણે પોતાની સામે આદેશ થયા મુજબ રકમ જમા કરાવી હતી. મૃતકે આ બાબતને અદાલત સમક્ષ લઈ ગયા હતા અને અદાલતે પિટિશન રદ કરી હતી. ત્યારબાદ, બેંકે તેમાંથી મૃતક પાસેથી રકમ વસૂલ કરવાનું નક્કી કર્યું. બેંકે ફિક્સ્ડ ડિપોઝિટની પાકતી મુદતની કિંમતમાંથી આ રકમ સરભર કરી લીધી. આ તથ્યાત્મક પાસાઓને કારણે, સર્વોચ્ચ અદાલતે બેંકના નિર્ણયને સમર્થન આપ્યું હતું.

૨૩.૧ કેનેરા બેંક એમ્પ્લોઇઝ ગ્રેચ્યુઈટી ફંડ રૂલ્સના નિયમ – ૧૨, કેનેરા બેંક સ્ટાફ પ્રોવિડન્ટ ફંડ રેગ્યુલેશન્સ, ૧૯૯૪ ના ખંડ ૧૯ અને સેવાઓને સંચાલિત કરતા જનરલ કંડક્ટ રૂલ્સના પ્રકરણ સાતના નિયમ ૩(૪) ને ધ્યાનમાં લેતા, સર્વોચ્ચ અદાલતે સામવાળા – કર્મચારી કે જેમણે બનાવટી દસ્તાવેજો બનાવ્યા હતા જેનાથી આખરે બેંકને નુકસાન થયું હતું, તેમની પાસેથી સંપૂર્ણ રકમ વસૂલ કરવાના બેંકના નિર્ણયને માન્ય રાખ્યો છે.

૨૪. બ્રિજપાલ સિંહ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં, તથ્ય એ હતું કે કામદારની સેવાનો તારીખ ૦૩.૦૭.૧૯૮૭ ના રોજ અંત લાવવામાં આવ્યો હતો. અંત લાવવાના આદેશથી નારાજ થઈને, કામદારે રિટ પિટિશન ફાઇલ કરી હતી જેમાં વચગાળાના આદેશ દ્વારા, હાઇકોર્ટે કામદારની સેવાનો અંત લાવવા પર સ્ટે આપ્યો હતો. તે કાર્યવાહીમાં, ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય લોકોએ તેમનું કાઉન્ટર–એફિડેવિટ ફાઇલ કરીને જણાવ્યું હતું કે હાઇકોર્ટના આદેશ મુજબ કામદારે ક્યારેય ઓફિસમાં હાજરી આપી ન હતી અને ફરજ પર જોડાવાની કાળજી લીધી ન હતી, તેથી, તેઓ કોઈ પગાર મેળવવા માટે હકદાર ન હતા. ત્યારબાદ, કામદારે છ વર્ષના ગાળા પછી, બરતરફીની તારીખથી જુલાઈ ૧૯૯૩ સુધીના પગારની ચુકવણી અને ૧૯૮૭ થી ૧૯૯૨ ના વર્ષો માટે બોનસ માટે ઔદ્યોગિક વિવાદ અધિનિયમની કલમ ૩૩–સી(૨) હેઠળ પિટિશન ફાઇલ કરી હતી. તેમણે સંપૂર્ણપણે હાઇકોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા તારીખ ૨૮.૧૦.૧૯૮૭ ના વચગાળાના આદેશ પર આધાર રાખ્યો હતો. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્યએ પણ શ્રમ અદાલત સમક્ષ કાઉન્ટર–એફિડેવિટ ફાઇલ કરીને જણાવ્યું હતું કે રિટ પિટિશન હાઇકોર્ટ સમક્ષ વિચારણા હેઠળ બાકી હતી, તેથી, આવી પરિસ્થિતિઓમાં, શ્રમ અદાલત પાસે વિવાદ સાંભળવાની અને તેનો નિર્ણય કરવાની સત્તા ન હતી. જોકે, શ્રમ અદાલતે તેના તારીખ ૨૩.૦૮.૧૯૯૫ ના આદેશ દ્વારા અહીંના અપીલકર્તાઓને રૂ. ૧,૫૫,૮૨૧/– ના પગાર અને બોનસની ચુકવણી કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો. આ આદેશથી નારાજ થઈને, ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્યએ પિટિશન ફાઇલ કરીને હાઇકોર્ટનો સંપર્ક કર્યો હતો, જે કામદાર પગાર અને અન્ય ભથ્થાં માટે હકદાર છે તેવું ઠરાવીને રદ કરવામાં આવી હતી. આ

પરિસ્થિતિઓમાં, ઉક્ત નિર્ણયમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું છે કે ટ્રિબ્યુનલે કલમ ૩૩–એ હેઠળની ફરિયાદ પર અથવા કલમ ૧૦ હેઠળના રીફરન્સ પર ડિસ્ચાર્જ અથવા બરતરફીનો આદેશ વ્યાજબી ન હતો તેવું નિર્ણાયક નિર્ધારણ કર્યા પછી અને તે આદેશને રદ કરી કામદારને પુનઃસ્થાપિત કર્યા પછી જ કામદાર કલમ ૩૩–સી(૨) હેઠળ આગળ વધી શકે છે.

૨૪.૧ સર્વોચ્ચ અદાલતે, ઉપરોક્ત નિર્ણયમાં, પેરા–૧૦ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:–

> "૧૦. એ સુસ્થાપિત છે કે ટ્રિબ્યુનલે કલમ ૩૩–એ હેઠળની ફરિયાદ પર અથવા કલમ ૧૦ હેઠળના રીફરન્સ પર ડિસ્ચાર્જ અથવા બરતરફીનો આદેશ વ્યાજબી ન હતો તેવું નિર્ણાયક નિર્ધારણ કર્યા પછી અને તે આદેશને રદ કરી કામદારને પુનઃસ્થાપિત કર્યા પછી જ કામદાર કલમ ૩૩–સી(૨) હેઠળ આગળ વધી શકે છે. આ અદાલતે પંજાબ બેવરેજીસ (પી) લિમિટેડ વિ. સુરેશ ચંદ, (૧૯૭૮) ૨ એસસીસી ૧૪૪ ના કેસમાં ઠરાવ્યું છે કે કલમ ૩૩–સી(૨) હેઠળની કાર્યવાહી એ એક્ઝિક્યુશન કાર્યવાહીના સ્વરૂપની કાર્યવાહી છે જેમાં શ્રમ અદાલત માલિક પાસેથી કામદારને લેણી નીકળતી નાણાકીય રકમની ગણતરી કરે છે, અથવા, જો કામદાર નાણાંના સ્વરૂપમાં ગણતરી કરી શકાય તેવા કોઈ

લાભ માટે હકદાર હોય, તો નાણાંના સ્વરૂપમાં લાભની ગણતરી કરવા આગળ વધે છે. આગળ વધતા, આ અદાલતે ઠરાવ્યું કે જે નાણાંની ગણતરી કરવા ઈચ્છવામાં આવે છે તેનો હક અથવા જે લાભની ગણતરી કરવા ઈચ્છવામાં આવે છે તે અસ્તિત્વમાં હોવો જોઈએ, એટલે કે, અગાઉથી જ તેના પર નિર્ણાયક નિર્ધારણ થયેલું હોવું જોઈએ અથવા તેની જોગવાઈ થયેલી હોવી જોઈએ અને તે ઓદ્યોગિક કામદાર અને તેના માલિક વચ્ચેના સંબંધો દરમિયાન અને તેના સંબંધમાં ઊભો થવો જોઈએ. આ અદાલતે વધુમાં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે: (એસસીસી પૃષ્ઠ ૧૫૦, પેરા ૪)

"કલમ ૩૩–સી(૨) હેઠળ ક્ષેત્રાધિકાર વાપરતી શ્રમ અદાલત માટે ઈન્ડસ્ટ્રિયલ ટ્રિબ્યુનલના કાર્યો પોતાની મેળે હસ્તગત કરવા અને એવા દાવાને ગ્રાહ્ય રાખવો સક્ષમ નથી કે જે અસ્તિત્વમાં હોય તેવા હક પર આધારિત નથી પરંતુ જે અધિનિયમની કલમ ૧૦ હેઠળના રીફરન્સમાં યોગ્ય રીતે ઔદ્યોગિક વિવાદનો વિષય–વસ્તુ બનાવી શકાય છે."

૨૫. રતાડિયા સંગ્રામ કરમશીભાઈ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં, તથ્ય એ હતું કે કામદારે આઈ.ડી. એક્ટની કલમ ૩૩–સી(૨) હેઠળ રિકવરી એપ્લિકેશન ફાઇલ કરીને ઓવરટાઇમ વેતનની રાહત માંગી હતી. આ અદાલતની ડિવિઝન બેંચે સ્પષ્ટપણે અવલોકન કર્યું છે કે "ઓવરટાઇમ

વેતન નક્કી કરવામાં આવ્યું ન હતું કે સ્થાપિત કરવામાં આવ્યું ન હતું અને શાળાના પ્રિન્સિપાલની ક્રોસ–એક્ઝામિનેશનના રેકોર્ડ પર સપાટી પર આવેલા કેટલાક પુરાવાઓ પર આધારિત હતું, ખાસ કરીને જ્યારે વધારાના સમયના બદલામાં વળતર રજા હોય. તે કેસનું તથ્યાત્મક મેટ્રિક્સ વર્તમાન કેસ કરતાં અલગ છે.

૨૬. ગુજરાત વોટર સપ્લાય એન્ડ સીવરેજ બોર્ડ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં, લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ્સનું તથ્યાત્મક મેટ્રિક્સ એ છે કે સીવરેજ બોર્ડ સાથે કામ કરતા ડીઝલ ઓપરેટર, ઈલેક્ટ્રિકલ ઓપરેટર, એટેન્ડન્ટ, ચોકીદાર જેવી વિવિધ પોસ્ટ્સ પર કામ કરતા ૪૩ કામદારોએ અલગ રિકવરી એપ્લિકેશનો દ્વારા સીવરેજ બોર્ડ પાસેથી ઓવરટાઇમ વેતનની વસૂલાત માટે ૧૯૯૫ માં સીધો જ લેબર કોર્ટ, અમરેલીનો સંપર્ક કર્યો હતો જેને શ્રમ અદાલત દ્વારા ગ્રાહ્ય રાખવામાં આવ્યો હતો અને વિ. સિંગલ જજ દ્વારા સમર્થન આપવામાં આવ્યું હતું. કામદારની તરફેણમાં કોઈ હક પ્રાપ્ત થયો ન હતો તે તથ્યને ધ્યાનમાં લેતા, વિવિધ નિર્ણયોનો સંદર્ભ આપ્યા પછી, આખરે, આ અદાલતની ડિવિઝન બેંચે અપીલો મંજૂર કરી છે અને વિ. સિંગલ જજ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશ તેમજ શ્રમ અદાલત દ્વારા આપેલા એવોર્ડને રદ અને સેટ અસાઇડ કર્યો છે.

૨૭. હિતેન્દ્ર લક્ષ્મીચંદ સોની (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં, તથ્યાત્મક મેટ્રિક્સ એ છે કે કામદારે વિવિધ દાવાઓ માટે આઈ.ડી. એક્ટની કલમ ૩૩–સી(૨) હેઠળ સીધી જ રિકવરી એપ્લિકેશન ફાઇલ કરી છે જેમાં ખાસ

ભથ્થું, ઓવરટાઇમ માટેનો પગાર, સાપ્તાહિક કલાકો માટેનો પગાર, પાંચ વર્ષ માટે બોનસ, રજાનો પગાર, ગ્રેચ્યુઈટી અને છટણી વળતરનો સમાવેશ થાય છે. લગભગ ૧૭ વર્ષના વિલંબ પછી વિવિધ દાવાઓ કરવામાં આવ્યા હતા અને કામદારોની તરફેણમાં કોઈ હક પ્રાપ્ત થયો ન હતો તે તથ્યને ધ્યાનમાં લેતા, શ્રમ અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશને રદ અને સેટ અસાઇડ કરવામાં આવ્યો હતો. વધુમાં, અરજદારના પિતાની સેવાનો અંત કયા કારણોસર અને કઈ રીતે આવ્યો એટલે કે રાજીનામાના કારણે કે છટણી દ્વારા અને કથિત અંતની કાયદેસરતા અંગે પણ વાસ્તવિક વિવાદ હતો. આ પરિસ્થિતિઓમાં, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે વિવાદિત પ્રશ્નોનું આઈ.ડી. એક્ટની કલમ ૩૩–સી(૨) હેઠળ અદાલત દ્વારા નિર્ણાયક નિર્ધારણ અને નિર્ણય કરી શકાય નહીં.

૨૮. સાહુ મિનરલ્સ એન્ડ પ્રોપર્ટીઝ લિમિટેડ (ઉપરોક્ત), (થ્રી જજિસ બેંચ) ના કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ તથ્યાત્મક મેટ્રિક્સ એ હતું કે બે નોટિફિકેશન્સ દ્વારા, બિહાર સરકારે છટણી વળતર માટે ઔદ્યોગિક વિવાદ અધિનિયમની કલમ ૩૩–સી(૨) હેઠળ નિર્ણય માટે અપીલકર્તાના ૭૩ કામદારોના સંબંધમાં લેબર કોર્ટ, છોટાનાગપુર ડિવિઝન, રાંચીને અરજીઓ મોકલી હતી. અપીલકર્તા વતી દલીલ એ હતી કે જ્યાં કલમ ૩૩–સી(૨) હેઠળની અરજી પર વિચારણા કરતી શ્રમ અદાલત સમક્ષ એ અંગે વિવાદ હતો કે શું કામદારોની છટણી કરવામાં આવી હતી અથવા માલિકના નિયંત્રણ બહારના કારણોસર ફેક્ટરી બંધ

કરવામાં આવી હતી, તે એવો વિષય ન હતો જેનો નિર્ણય કરવા માટે શ્રમ અદાલત સક્ષમ હોય અને તે એવો વિષય હતો જેનો નિર્ણય કલમ ૧૦ હેઠળના રીફરન્સ પર વિચારણા કરતી માત્ર ઈન્ડસ્ટ્રિયલ ટ્રિબ્યુનલ જ કરવા માટે સક્ષમ છે.

૨૮.૧ ઉપરોક્ત નિર્ણયમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે પેરા–૪ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:–

> ૪. સેન્ટ્રલ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા લિમિટેડ વિ. પી. એસ. રાજગોપાલન, (૧૯૬૪) ૩ એસસીઆર ૧૪૦ માં આ અદાલતે કલમ ૩૩–સી(૨) ના ક્ષેત્ર પર વિગતવાર વિચારણા કરી હતી અને તે નિર્ણયમાંથી થોડી લંબાઈમાં ટાંકવું જરૂરી રહેશે. તે કેસમાં માલિક દ્વારા એવો આગ્રહ રાખવામાં આવ્યો હતો કે કલમ ૩૩–સી(૨) નો ઉપયોગ એવા કામદાર દ્વારા કરી શકાય છે જે માલિક પાસેથી ત્યાં નિર્દિષ્ટ લાભ મેળવવા માટે હકદાર હોય, પરંતુ લાભ મેળવવાનો કામદારનો હક સ્વીકારવો પડશે અને તે પક્ષકારો વચ્ચે વિવાદનો વિષય હોઈ શકે નહીં અને માત્ર એક જ મુદ્દો જે શ્રમ અદાલત નક્કી કરી શકે છે તે નાણાંના સ્વરૂપમાં લાભની ગણતરીના સંબંધમાં છે. આ અદાલતે અવલોકન કર્યું:

"અમે આ દલીલથી પ્રભાવિત નથી. અમારા મતે ઉપ–કલમ (૨) ના વાજબી અને વ્યાજબી અર્થઘટન પર એ સ્પષ્ટ છે કે જો લાભ મેળવવાનો કામદારનો હક વિવાદિત હોય, તો તે શ્રમ અદાલત દ્વારા નક્કી કરવો પડી શકે છે. નાણાંના સ્વરૂપમાં લાભની ગણતરી કરવા આગળ વધતા પહેલાં શ્રમ અદાલતે અનિવાર્યપણે એ પ્રશ્ન સાથે વ્યવહાર કરવો પડશે કે શું કામદાર પાસે તે લાભ મેળવવાનો હક છે. જો કથિત હક વિવાદિત ન હોય, તો વધુ કંઈ કરવાની જરૂર નથી અને શ્રમ અદાલત નાણાંના સ્વરૂપમાં લાભના મૂલ્યની ગણતરી કરવા આગળ વધી શકે છે; પરંતુ જો કથિત હક વિવાદિત હોય તો શ્રમ અદાલતે તે પ્રશ્ન સાથે વ્યવહાર કરવો જ જોઈએ અને નિર્ણય કરવો જોઈએ કે કામદાર પાસે તેના દ્વારા દાવો કરાયા મુજબ લાભ મેળવવાનો હક છે કે નહીં અને જો શ્રમ અદાલત આ મુદ્દાનો જવાબ કામદારની તરફેણમાં આપે તો જ જરૂરી ગણતરી કરવાનો આગળનો પ્રશ્ન ઊભો થઈ શકે છે. અમને એવું લાગે છે કે ઉપ–કલમ (૨) નો પ્રારંભિક ખંડ એવા અર્થઘટનને સ્વીકારતો નથી કે જેના માટે અપીલકર્તા દલીલ કરે છે સિવાય કે અમે તે ખંડમાં કેટલાક શબ્દો ઉમેરીએ. ખંડ "જ્યાં કોઈ કામદાર માલિક પાસેથી કોઈ લાભ મેળવવા માટે હકદાર હોય" એનો અર્થ એ નથી કે "જ્યાં સ્વીકાર્યપણે, અથવા સ્વીકારવામાં આવે તેવો કામદાર આવો લાભ મેળવવા માટે હકદાર હોય." અપીલકર્તાના અર્થઘટનથી તે ખંડમાં "સ્વીકાર્યપણે, અથવા સ્વીકારવામાં આવે તેવા"

શબ્દોનો ઉમેરો કરવો જરૂરી બનશે, અને તે સ્પષ્ટપણે ગ્રાહ્ય નથી. આ ઉપરાંત, જો અપીલકર્તાનું અર્થઘટન સ્વીકારવામાં આવે તો તેનો અનિવાર્યપણે અર્થ એ થશે કે કામદારને ઉપ–કલમ (૨) દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવેલા ઉપચારનો લાભ લેવાની મંજૂરી આપવી તે માલિકના વિકલ્પ પર રહેશે, કારણ કે તેમણે શ્રમ અદાલતના ક્ષેત્રાધિકારને બહાર કરવા માટે માત્ર કામદાર દ્વારા દાવો કરાયેલ હક સ્વીકાર્ય નથી તેવા ગ્રાઉન્ડ પર વાંધો ઉઠાવવાનો રહેશે. કલમ ૩૩–સી(૨) હેઠળનો દાવો સ્પષ્ટપણે એવું ધારી લે છે કે નાણાંના સ્વરૂપમાં લાભની ગણતરી કરવાના પ્રશ્નનું નિર્ધારણ કરતા પહેલાં, કેટલાક કિસ્સાઓમાં, હકના અસ્તિત્વની તપાસ કરવી પડી શકે છે અને આવી તપાસને શ્રમ અદાલતને ઉપ–કલમ (૨) દ્વારા સોંપવામાં આવેલા મુખ્ય નિર્ધારણ માટે આનુષંગિક ગણવી જ જોઈએ. મેક્સવેલે અવલોકન કર્યું છે તેમ "જ્યાં કોઈ અધિનિયમ ક્ષેત્રાધિકાર આપે છે, ત્યાં તે પરોક્ષ રીતે તેવા તમામ કાર્યો કરવાની, અથવા તેવા સાધનોનો ઉપયોગ કરવાની સત્તા પણ આપે છે, જે તેના અમલ માટે અનિવાર્યપણે જરૂરી છે; (૧)". અમારે તદનુસાર ઠરાવવું જ જોઈએ કે કલમ ૩૩–સી(૨) એવા કામદારોના કેસને તેના વ્યાપમાં લે છે જેઓ દાવો કરે છે કે તેઓ જે લાભ માટે હકદાર છે તેની ગણતરી નાણાંના સ્વરૂપમાં થવી જોઈએ, ભલે તે લાભનો હક જેના પર તેમનો દાવો આધારિત છે તે તેમના માલિકો દ્વારા વિવાદિત હોય. આનુષંગિક રીતે,

એ ઉમેરવું સુસંગત થઈ શકે છે કે જો તે પ્રશ્નનું નિર્ધારણ ઉપ–કલમ (૨) હેઠળ શ્રમ અદાલતને સોંપાયેલું એકમાત્ર કાર્ય હોય તો ઉપ–કલમ (૩) હેઠળ, શ્રમ અદાલતને કમિશનરને લાભના નાણાકીય મૂલ્યની ગણતરી કરવાનું કામ સોંપવાની સત્તા આપવામાં આવી હોય તે થોડું અજીબ લાગશે. બીજી બાજુ, ઉપ–કલમ (૩) સમજી શકાય તેવી બને છે જો એવું ઠરાવવામાં આવે કે કમિશનરને જે સોંપવામાં આવી શકે છે તેમાં ઉપ–કલમ (૨) હેઠળ શ્રમ અદાલતની સોંપણીનો માત્ર એક ભાગ જ સમાવિષ્ટ છે".

આ અદાલતે આગળ અવલોકન કર્યું:

"આમ એ સ્પષ્ટ છે કે કલમ ૩૩સી(૧) હેઠળ કરવામાં આવેલા દાવાઓ, પોતાની મેળે માત્ર કરાર, એવોર્ડ અથવા પ્રકરણ ૫–એ ની સંબંધિત જોગવાઈઓને નિર્દેશિત દાવાઓ હોઈ શકે છે. મર્યાદાના આ શબ્દો કલમ ૩૩સી(૨) માં જોવા મળતા નથી અને તે હદ સુધી, કલમ ૩૩સી(૨) નો ક્ષેત્ર નિઃશંકપણે કલમ ૩૩સી(૧) કરતાં વધુ વ્યાપક છે... વર્તમાન અપીલોમાં દાવાઓની કઈ અન્ય કેટેગરીઓ કલમ ૩૩સી(૨) હેઠળ આવી શકે છે તે વિગતવાર જણાવવું કે મોટો નિર્દેશ આપવો પણ બિનજરૂરી છે. એમાં કોઈ શંકા નથી કે કલમ ૩૩સી(૧) માં ઉલ્લેખિત દાવાઓની ત્રણ

કેટેગરીઓ કલમ ૩૩સી(૨) હેઠળ આવે છે અને તે અર્થમાં, કલમ ૩૩સી(૨) ને પોતે એક પ્રકારની એક્ઝિક્યુશન કાર્યવાહી ગણી શકાય, પરંતુ એ શક્ય છે કે કરારો, એવોર્ડ્સ પર આધારિત ન હોય અથવા પ્રકરણ ૫એ ની જોગવાઈઓ હેઠળ કરવામાં આવેલા ન હોય તેવા દાવાઓ પણ કલમ ૩૩સી(૨) હેઠળ સક્ષમ હોઈ શકે છે અને તે તેના વ્યાપક ક્ષેત્રને દર્શાવી શકે છે."

ત્યારબાદ આ અદાલતે કેટલાક દાવાઓ પર ચર્ચા કરી જે કલમ ૩૩સી(૨) હેઠળ આવશે નહીં, જે આ કેસના હેતુઓ માટે બહુ સુસંગત નથી. વર્તમાન કેસ વધુ મજબૂત સ્થિતિ પર છે. માલિક પણ વિવાદ કરતા નથી કે કામદારો વળતર માટે હકદાર છે. તે માત્ર એટલું જ કહે છે કે વળતરની ગણતરી કામદારો દાવો કરે છે તે આધારથી અલગ ચોક્કસ આધાર પર થવી જોઈએ. દાવો પ્રકરણ ૫–એ હેઠળ પણ આવે છે.

૨૮.૨ આખરે, સર્વોચ્ચ અદાલતે અપીલ રદ કરી છે.

૨૯. સેન્ટ્રલ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં, જેનો પાંચ જજિસની બેંચના સંદર્ભમાં ઉપર ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે, તેમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે પેરા ૬, ૭ અને ૮ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:–

૬. એ સર્વસંમત બાબત છે કે કલમ ૩૩સી(૧) એક પ્રકારની એક્ઝિક્યુશન કાર્યવાહીની જોગવાઈ કરે છે અને તે એવું ધારે છે કે જો કોઈ સમજૂતી અથવા એવોર્ડ હેઠળ અથવા પ્રકરણ ૫.એ ની જોગવાઈઓ હેઠળ કામદારને કોઈ નાણાં લેણી નીકળતા હોય, તો કામદાર સિવિલ કોર્ટમાં એક્ઝિક્યુશનના સામાન્ય માર્ગનો આશ્રય લેવા માટે મજબૂર નથી, પરંતુ આ ઉપ-કલમ દ્વારા નિર્ધારિત સંક્ષિપ્ત પ્રક્રિયા અપનાવી શકે છે. આ ઉપ-કલમ એવું ધારે છે કે કામદારને એક ચોક્કસ રકમ લેણી નીકળે છે અને તે તેમને ચૂકવવામાં આવી નથી. જો યોગ્ય સરકારને ખાતરી થાય કે નાણાં તે મુજબ લેણી નીકળે છે, તો તેણે કલેક્ટરને ઉક્ત રકમ માટેનું પ્રમાણપત્ર આપવું જરૂરી છે અને તે જમીન મહેસૂલની બાકી રકમની જેમ જ ઉક્ત રકમની વસૂલાત તરફ દોરી જાય છે. કલમ ૩૩સી(૧) નો વ્યાપ અને અસરો આપણી સમક્ષ વિવાદમાં નથી.

૭. એ પણ કોઈ વિવાદ નથી કે કલમ ૩૩સી(૨) માં વપરાયેલ "લાભ" શબ્દ માત્ર નાણાકીય લાભ સુધી મર્યાદિત નથી જેને નાણાંના સ્વરૂપમાં રૂપાંતરિત કરી શકાય, પરંતુ જો કામદાર તેના માટે હકદાર હોય તો તે તમામ પ્રકારના લાભો ધરાવે છે જે નાણાકીય તેમજ બિન-

નાણાકીય હોઈ શકે છે, અને આવા કિસ્સામાં, કામદારને યોગ્ય શ્રમ અદાલત સમક્ષ એવી વિનંતી સાથે અરજી કરવાનો ઉપચાર આપવામાં આવે છે કે ઉક્ત લાભોની નાણાંના સ્વરૂપમાં ગણતરી અથવા સરવાળો કરવામાં આવે. એકવાર કલમ ૩૩સી(૨) હેઠળ આવી ગણતરી અથવા સરવાળો થઈ જાય પછી, તે મુજબ નક્કી કરાયેલી રકમ ઉપ–કલમ (૧) માં જોગવાઈ કર્યા મુજબ વસૂલ કરવાની રહેશે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, ઉપ–કલમ (૨) હેઠળ આવતા કિસ્સાઓમાં કામદારને લેણી નીકળતી રકમના નિર્ધારણ માટેની જોગવાઈ કર્યા પછી, ધારાસભાએ સ્પષ્ટપણે નિર્ધારિત કર્યું છે કે ઉક્ત રકમ વસૂલ કરવા માટે, કામદારે ઉપ–કલમ (૧) હેઠળના તેના ઉપચાર તરફ પાછા ફરવું પડશે.

૮. ઉપ–કલમ (૩) શ્રમ અદાલતને લાભના નાણાકીય મૂલ્યની ગણતરી કરવાના હેતુઓ માટે કમિશનરની નમણૂક કરવાની સત્તા આપે છે, અને તે ઠરાવે છે કે જો તે રીતે નીમવામાં આવે તો, કમિશનર જરૂરી હોય તેવા પુરાવા લેશે અને શ્રમ અદાલતને અહેવાલ સબમિટ કરશે. ત્યારપછી શ્રમ અદાલતે કમિશનર દ્વારા સબમિટ કરાયેલા અહેવાલ અને કેસના અન્ય સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને રકમ નક્કી કરવા માટે આગળ વધવું જરૂરી છે. આનો અર્થ એ થયો કે ઉપ–

કલમ (૨) હેઠળ હાથ ધરવામાં આવેલી કાર્યવાહીનો નિર્ણય શ્રમ અદાલત પોતે જ કરી શકે છે અથવા, યોગ્ય કિસ્સામાં, તે વતી નીમવામાં આવેલા કમિશનર દ્વારા સબમિટ કરાયેલ અહેવાલ મેળવ્યા પછી તેના દ્વારા નિર્ણય કરી શકાય છે. એ સ્પષ્ટ છે કે જો કામદાર દ્વારા દાવો કરાયેલા લાભના મૂલ્યની નાણાંના સ્વરૂપમાં ગણતરી કરવા માટે, તપાસ કરવાની જરૂર હોય અને પુરાવા લેવાના હોય, તો શ્રમ અદાલત તે પોતે કરી શકે છે અથવા તે કામ તેના દ્વારા નીમવામાં આવેલા કમિશનરને સોંપી શકે છે. પંજાબ નેશનલ બેંક લિમિટેડ વિ. કે. એલ. ખરબંદા ના કેસમાં આ અદાલતના નિર્ણય પછી આ સ્થિતિ સુસ્થાપિત થયેલી ગણવી જોઈએ.

૨૯.૧ વધુમાં, વિધાનકીય ઈતિહાસ સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે, સર્વોચ્ચ અદાલતે પેરા ૧૫, ૧૬, ૧૮ અને ૧૯ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:–

૧૫. વિધાનકીય ઈતિહાસ જેનો આપણે હમણાં જ ઉલ્લેખ કર્યો છે તે સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે સામૂહિક વાટાઘાટોના આધારે ઔદ્યોગિક વિવાદોની તપાસ અને સમાધાન માટે વ્યાપકપણે જોગવાઈ કર્યા પછી, ધારાસભાએ સ્વીકાર્યું કે વ્યક્તિગત કામદારોને તેમના હાલના વ્યક્તિગત હકોનો અમલ કરવા માટે ઝડપી ઉપચાર આપવો જોઈએ, અને

તેથી, ૧૯૫૦ માં અધિનિયમમાં કલમ ૩૩–એ ઉમેરવામાં આવી અને ૧૯૫૬ માં કલમ ૩૩–સી ઉમેરવામાં આવી. આ બે જોગવાઈઓ એવા કિસ્સાઓનું ઉદાહરણ આપે છે જેમાં વ્યક્તિગત કામદારો અધિનિયમની કલમ ૧૦(૧) નો આશ્રય લીધા વિના, અથવા તેમના પક્ષનું સમર્થન કરવા માટે યુનિયન પર નિર્ભર રહ્યા વિના તેમના હકોનો અમલ કરી શકે છે. તેથી, કલમ ૩૩–સી નું અર્થઘટન કરતી વખતે આપણે બે સુસંગત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખવી પડશે. અર્થઘટન એટલું વ્યાપક ન હોવું જોઈએ કે જે કલમ ૩૩–સી ના વ્યાપમાં એવા કિસ્સાઓને લાવે જે કલમ ૧૦(૧) હેઠળ આવશે. જ્યાં સાહૂહિક રીતે કાર્ય કરતા કર્મચારીઓ અને તેમના માલિકો વચ્ચે ઔદ્યોગિક વિવાદો ઊભા થાય છે, ત્યાં અધિનિયમ દ્વારા નિર્ધારિત રીતે નિર્ણય લેવો જ જોઈએ, જેમ કે ઉદાહરણ તરીકે, કલમ ૧૦(૧) હેઠળના રીફરન્સ દ્વારા. આ વિવાદોને કલમ ૩૩–સી ના વ્યાપમાં લાવી શકાય નહીં. તેવી જ રીતે, કલમ ૩૩સી ને ઘડવામાં ધારાસભાની નીતિ વ્યક્તિગત કામદારોને તેમના હાલના હકોનો અમલ અથવા બજવણી કરવા માટે ઝડપી ઉપચાર પૂરો પાડવાની છે તે તથ્યને ધ્યાનમાં લેતાં, આ કલમના વ્યાપમાંથી હાલના હકોના એવા કિસ્સાઓને બાકાત રાખવા વાજબી રહેશે નહીં જેને વ્યક્તિંગત કામદારો દ્વારા અમલમા મૂકવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવે છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, જોકે કલમ ૩૩સી ના વ્યાપને નક્કી કરવામાં આપણે એવા કિસ્સાઓને

બાકાત ન રાખવાની કાળજી લેવી જ જોઈએ જે ન્યાયી રીતે તેના વ્યાપમાં આવે છે, આપણે એ પણ ધ્યાનમાં રાખવું જ જોઈએ કે ઉદાહરણ તરીકે અધિનિયમની કલમ ૧૦(૧) હેઠળ આવતા કિસ્સાઓને કલમ ૩૩સી ના વ્યાપમાં લાવી શકાય નહીં.

૧૬. તો ચાલો, કલમ ૩૩સી(૨) માં વપરાયેલા શબ્દો તરફ પાછા ફરીએ જેથી વાજબી અને યોગ્ય અર્થઘટન પર તેનો સાચો વ્યાપ અને અસર શું હશે તે નક્કી કરી શકાય. જ્યારે ઉપ–કલમ (૨) માં દર્શાવેલ કોઈ પણ લાભ માલિક પાસેથી મેળવવા માટે હકદાર કોઈ પણ કામદારનો નિર્દેશ કરવામાં આવે છે, તો શું તેનો અર્થ એ થાય છે કે તેઓ એવા કામદાર હોવા જોઈએ જેમના ઉક્ત લાભ મેળવવાના હક સામે માલિક દ્વારા કોઈ વાંધો ઉઠાવાયો નથી? અપીલકર્તાના જણાવ્યા મુજબ, ઉપ–કલમ (૨) નો વ્યાપ ઉપ–કલમ (૧) ને સમાન છે અને એવું દર્શાવવામાં આવ્યું છે કે જેમ ઉપ–કલમ (૧) હેઠળ એવોર્ડ હેઠળ લેણી નીકળતી રકમ મેળવવાના કામદારોના હક અંગેના કોઈ પણ વિવાદિત પ્રશ્ન પર યોગ્ય સરકાર દ્વારા નિર્ણય કરી શકાતો નથી, તેમ ઉપ–કલમ (૨) હેઠળ જો પ્રશ્નગત લાભ મેળવવાના કામદારોના હક અંગે વિવાદ ઊભો થાય છે, તો શ્રમ અદાલત દ્વારા તે નક્કી કરી શકાતું નથી. શ્રમ અદાલત જે એકમાત્ર મુદ્દો નક્કી કરી શકે

છે તે નાણાંના સ્વરૂપમાં લાભની ગણતરીના સંબંધમાં છે. અમે આ દલીલથી પ્રભાવિત થયા નથી. અમારા મતે, ઉપ-કલમ (૨) ના વાજબી અને યોગ્ય અર્થઘટન પર એ સ્પષ્ટ છે કે જો લાભ મેળવવાનો કામદારનો હક વિવાદિત હોય, તો તે શ્રમ અદાલત દ્વારા નક્કી કરવો પડી શકે છે. નાણાંના સ્વરૂપમાં લાભની ગણતરી કરવા આગળ વધતા પહેલાં શ્રમ અદાલતે અનિવાર્યપણે એ પ્રશ્ન સાથે વ્યવહાર કરવો પડશે કે શું કામદાર પાસે તે લાભ મેળવવાનો હક છે. જો ઉક્ત હક વિવાદિત ન હોય, તો વધુ કંઈ કરવાની જરૂર નથી અને શ્રમ અદાલત નાણાંના સ્વરૂપમાં લાભના મૂલ્યની ગણતરી કરવા આગળ વધી શકે છે; પરંતુ જો ઉક્ત હક વિવાદિત હોય, તો શ્રમ અદાલતે તે પ્રશ્ન સાથે વ્યવહાર કરવો જ જોઈએ અને નિર્ણય કરવો જોઈએ કે કામદાર પાસે તેમના દ્વારા આક્ષેપ કર્યા મુજબ લાભ મેળવવાનો હક છે કે નહીં અને જો શ્રમ અદાલત આ મુદ્દાનો જવાબ કામદારની તરફેણમાં આપે તો જ જરૂરી ગણતરી કરવાનો આગળનો પ્રશ્ન ઊભો થઈ શકે છે. અમને એવું લાગે છે કે ઉપ-કલમ (૨) નો પ્રારંભિક ખંડ એવા અર્થઘટનને સ્વીકારતો નથી કે જેના માટે અપીલકર્તા દલીલ કરે છે સિવાય કે અમે તે ખંડમાં કેટલાક શબ્દો ઉમેરીએ. ખંડ "જ્યાં કોઈ કામદાર માલિક પાસેથી કોઈ લાભ મેળવવા માટે હકદાર હોય" એનો અર્થ એ નથી કે "જ્યાં સ્વીકાર્યપણે, અથવા સ્વીકારવામાં આવે તેવા કામદાર આવો લાભ મેળવવા માટે હકદાર હોય." અપીલકર્તાના

અર્થઘટનથી તે ખંડમાં "સ્વીકાર્યપણે, અથવા સ્વીકારવામાં આવે તેવા" શબ્દોનો ઉમેરો કરવો જરૂરી બનશે, અને તે સ્પષ્ટપણે ગ્રાહ્ય નથી. આ ઉપરાંત, અમને એવું લાગે છે કે જો અપીલકર્તાનું અર્થઘટન સ્વીકારવામાં આવે, તો તેનો અનિવાર્યપણે અર્થ એ થશે કે કામદારને ઉપ-કલમ (૨) દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવેલા ઉપચારનો લાભ લેવાની મંજૂરી આપવી તે માલિકના વિકલ્પ પર રહેશે, કારણ કે તેમણે શ્રમ અદાલતના ક્ષેત્રાધિકારને બહાર કરવા માટે માત્ર કામદાર દ્વારા દાવો કરાયેલ હક સ્વીકાર્ય નથી તેવા ગ્રાઉન્ડ પર વાંધો ઉઠાવવાનો રહેશે. કલમ ૩૩સી(૨) હેઠળનો દાવો સ્પષ્ટપણે એવું ધારી લે છે કે નાણાંના સ્વરૂપમાં લાભની ગણતરી કરવાના પ્રશ્નનું નિર્ધારિણ કરતા પહેલાં, કેટલાક કિસ્સાઓમાં, હકના અસ્તિત્વની તપાસ કરવી પડી શકે છે અને આવી તપાસને શ્રમ અદાલતને ઉપ-કલમ (૨) દ્વારા સોંપવામાં આવેલા મુખ્ય નિર્ધારણ માટે આનુષંગિક ગણવી જ જોઈએ. મેક્સવેલે અવલોકન કર્યું છે તેમ "જ્યાં કોઈ અધિનિયમ ક્ષેત્રાધિકાર આપે છે, ત્યાં તે પરોક્ષ રીતે તેવા તમામ કાર્યો કરવાની, અથવા તેવા સાધનોનો ઉપયોગ કરવાની સત્તા પણ આપે છે, જે તેના અમલ માટે અનિવાર્યપણે જરૂરી છે". અમારે તદનુસાર ઠરાવવું જ જોઈએ કે કલમ ૩૩સી(૨) એવા કામદારોના કેસને તેના વ્યાપમાં લે છે જેઓ દાવો કરે છે કે તેઓ જે લાભ માટે હકદાર છે તેની ગણતરી નાણાંના સ્વરૂપમાં થવી જોઈએ, ભલે તે લાભનો

હક જેના પર તેમનો દાવો આધારિત છે તે તેમના માલિકો દ્વારા વિવાદિત હોય. આનુષંગિક રીતે, એ ઉમેરવું સુસંગત થઈ શકે છે કે જો તે પ્રશ્નનું નિર્ધારણ ઉપ-કલમ (૨) હેઠળ શ્રમ અદાલતને સોંપાયેલું એકમાત્ર કાર્ય હોય તો ઉપ-કલમ (૩) હેઠળ, શ્રમ અદાલતને કમિશનરને લાભના નાણાકીય મૂલ્યની ગણતરી કરવાનું કામ સોંપવાની સત્તા આપવામાં આવી હોય તે થોડું અજીબ લાગશે. બીજી બાજુ, ઉપ-કલમ ૩ સમજી શકાય તેવી બને છે જો એવું ઠરાવવામાં આવે કે કમિશનરને જે સોંપવામાં આવી શકે છે તેમાં ઉપ-કલમ (૨) હેઠળ શ્રમ અદાલતની સોંપણીનો માત્ર એક ભાગ જ સમાવિષ્ટ છે.

૧૭. xxx xxx xxx

૧૮. આ ઉપરાંત, એમાં કોઈ શંકા હોઈ શકે નહીં કે જ્યારે શ્રમ અદાલતને કોઈ વ્યક્તિગત કામદારને તેના હાલના વ્યક્તિગત હકોનો અમલ કરવા અથવા બજવણી કરવાની સત્તા આપવામાં આવે છે, ત્યારે તે વિભાવનાત્મક રીતે કેટલાક કિસ્સાઓમાં એક્ઝિક્યુશન સત્તાઓનો ઉપયોગ કરી રહી છે, અને એ સુસ્થાપિત છે કે એક્ઝિક્યુશનના હેતુ માટે હુકમનામાનું અર્થઘટન કરવાનું એક્ઝિક્યુટિંગ કોર્ટ માટે ખુલ્લું છે. એ, અલબત્ત, સત્ય છે કે એક્ઝિક્યુટિંગ કોર્ટ

હુકમનામાની પાછળ જઈ શકતી નથી, કે તે હુકમનામાની જોગવાઈમાં ઉમેરો કરી શકતી નથી કે તેમાંથી બાદ કરી શકતી નથી. આ મર્યાદાઓ શ્રમ અદાલતને પણ લાગુ પડે છે; પરંતુ એક્ઝિક્યુટિંગ કોર્ટની જેમ, શ્રમ અદાલત પણ એવા એવોર્ડ અથવા સમજૂતીનું અર્થઘટન કરવા માટે સક્ષમ હશે જેના પર કામદાર કલમ ૩૩સી(૨) હેઠળ પોતાનો દાવો આધારિત રાખે છે. તેથી, અમારે એવું ઠરાવવામાં કોઈ મુશ્કેલી લાગતી નથી કે કલમ ૩૩સી (૨) હેઠળ જરૂરી નિર્ધારણ કરવાના હેતુથી, યોગ્ય કિસ્સાઓમાં, શ્રમ અદાલત માટે તે એવોર્ડ અથવા સમજૂતીનું અર્થઘટન કરવાનું ખુલ્લું રહેશે જેના પર કામદારનો હક રહેલો છે.

૧૯. આપણે અગાઉથી જ નોંધ્યું છે કે કલમ ૩૩સી ઘડવામાં ધારાસભાએ જાણી જોઈને કેટલાક શબ્દો બાકાત રાખ્યા છે જે ઈન્ડસ્ટ્રિયલ ડિસ્પ્યુટ્સ (એપલેટ ટ્રિબ્યુનલ) એક્ટ, ૧૯૫૦ ની કલમ ૨૦(૨) માં જોવા મળ્યા હતા. એ નોંધપાત્ર છે કે મર્યાદાના સમાન શબ્દોનો કલમ ૩૩સી(૧) માં ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે કારણ કે કલમ ૩૩સી (૧) એવા કિસ્સાઓ સાથે વ્યવહાર કરે છે જ્યાં કોઈ સમજૂતી અથવા એવોર્ડ હેઠળ અથવા પ્રકરણ ૫એ ની જોગવાઈઓ હેઠળ કોઈ નાણાં લેણી નીકળતા હોય. આથી એ સ્પષ્ટ છે કે કલમ ૩૩સી(૧) હેઠળ પોતે કરવામાં આવેલા દાવાઓ માત્ર

સમજૂતી, એવોર્ડ, અથવા પ્રકરણ ૫એ ની સંબંધિત જોગવાઈઓને નિર્દેશિત દાવાઓ હોઈ શકે છે. મર્યાદાના આ શબ્દો કલમ ૩૩સી(૨) માં જોવા મળતા નથી અને તે હદ સુધી, કલમ ૩૩સી(૨) નો ક્ષેત્ર નિઃશંકપણે કલમ ૩૩સી(૧) કરતાં વધુ વ્યાપક છે. એ સત્ય છે કે કલમ ૩૩સી (૨) હેઠળ આવતા કેસોની મોટી શ્રેણીના સંબંધમાં પણ, શ્રમ અદાલત દ્વારા નિર્ધારણ કર્યા પછી એક્ઝિક્યુશન ફરીથી કલમ ૩૩સી(૧) પર પાછું જાય છે. એટલા માટે કલમ ૩૩સી(૨) સ્પષ્ટપણે જોગવાઈ કરે છે કે તે મુજબ નક્કી કરાયેલી રકમ ઉપ–કલમ (૧) માં જોગવાઈ કર્યા મુજબ વસૂલ કરી શકાય છે. વર્તમાન અપીલોમાં દાવાઓની કઈ અન્ય કેટેગરીઓ કલમ ૩૩સી(૨) હેઠળ આવી શકે છે તે વિગતવાર જણાવવું કે મોટો નિર્દેશ આપવો પણ બિનજરૂરી છે. એમાં કોઈ શંકા નથી કે કલમ ૩૩સી(૧) માં ઉલ્લેખિત દાવાઓની ત્રણ કેટેગરીઓ કલમ ૩૩સી(૨) હેઠળ આવે છે અને તે અર્થમાં, કલમ ૩૩સી(૨) ને પોતે એક પ્રકારની એક્ઝિક્યુશન કાર્યવાહી ગણી શકાય; પરંતુ એ શક્ય છે કે સમજૂતીઓ, એવોર્ડ્સ પર આધારિત ન હોય અથવા પ્રકરણ ૫ એ ની જોગવાઈઓ હેઠળ કરવામાં આવેલા ન હોય તેવા દાવાઓ પણ કલમ ૩૩સી(૨) હેઠળ સક્ષમ હોઈ શકે છે અને તે તેના વ્યાપક ક્ષેત્રને દર્શાવી શકે છે. જોકે, અમે કેટલાક દાવાઓ દર્શાવવા માંગીએ છીએ જે કલમ ૩૩સી(૨) હેઠળ આવશે નહીં, કારણ કે તે અપીલોનો

વિષય–વસ્તુ બન્યા હતા જે હાલમાં આપણે જે અપીલો સાથે વ્યવહાર કરી રહ્યા છીએ તેની સાથે અમારા નિર્ણય માટે એકત્રિત કરવામાં આવી હતી. જો કોઈ કર્મચારીને બરતરફ કરવામાં આવે અથવા નીચલા હોદ્દા પર મૂકવામાં આવે અને જો તેનો કેસ એવો હોય કે બરતરફી અથવા હોદ્દામાં ઘટાડો ગેરકાયદેસર છે, તો તેના માટે કલમ ૩૩સી(૨) હેઠળ પોતાના પગાર કે વેતનની વસૂલાત માટે દાવો કરવાનું ખુલ્લું રહેશે નહીં. તેના હોદ્દામાં ઘટાડો અથવા બરતરફી ઔદ્યોગિક વિવાદને જન્મ આપી શકે છે જેની યોગ્ય રીતે સુનાવણી થઈ શકે છે, પરંતુ એકવાર એ બતાવી દેવામાં આવે કે માલિકે તેને બરતરફ કર્યો છે અથવા નીચલા હોદ્દા પર મૂક્યો છે, તો બરતરફી અથવા હોદ્દામાં ઘટાડો ગેરકાયદેસર છે અને તેથી, કર્મચારી માલિકનો કામદાર તરીકે ચાલુ રહે છે અને અગાઉથી અસ્તિત્વમાં રહેલા કરાર હેઠળ તેને લેણી નીકળતા લાભો માટે હકદાર છે તેવો દાવો કલમ ૩૩સી(૨) હેઠળ કરી શકાય નહીં. જો માલિક અને તેમના કર્મચારીઓ વચ્ચે વિધિવત રીતે સમાધાન થઈ ગયું હોય અને તે અધિનિયમની કલમ ૧૮(૨) અથવા (૩) હેઠળ આવતું હોય અને કલમ ૧૯(૨) દ્વારા સંચાલિત હોય, તો ઉક્ત સમાધાન હોવા છતાં, કર્મચારી માટે એવો દાવો કરવાનું ખુલ્લું રહેશે નહીં કે જાણે ઉક્ત સમાધાનનો અંત આવી ગયો હોય. જો સમાધાન અસ્તિત્વમાં હોય અને અમલમાં રહેવાનું ચાલુ રહે તો ઉક્ત સમાધાનથી અસંગત હોય તેવો કોઈ દાવો કલમ ૩૩સી(૨)

હેઠળ કરી શકાય નહીં. જો સમાધાનનો અંત લાવવાનો ઈરાદો હોય, તો તે વતી યોગ્ય પગલાં લેવા પડી શકે છે અને ત્યારપછી જે વિવાદ ઊભો થઈ શકે છે તેને અધિનિયમ દ્વારા નિર્ધારિત અન્ય પ્રક્રિયા અનુસાર હાથ ધરવો પડી શકે છે. આમ, અમારું તારણ એ છે કે કલમ ૩૩સી(૨) નો વ્યાપ કલમ ૩૩સી(૧) કરતાં વધુ વ્યાપક છે અને તેને સંપૂર્ણપણે તેની સાથે સાંકળી શકાય નહીં, જોકે સ્પષ્ટ કારણોસર, અમે કલમ ૩૩જી (૨) હેઠળ કયા વધારાના કિસ્સાઓ આવશે જે કલમ ૩૩સી(૧) હેઠળ ન આવે તે નક્કી કરવા કે દર્શાવવા માંગતા નથી. આ સંબંધમાં, આપણે આકસ્મિક રીતે જણાવી શકીએ છીએ કે પંજાબ નેશનલ બેંક લિમિટેડ (૧) ના કેસમાં આ અદાલત દ્વારા કરવામાં આવેલા અવલોકનો કે કલમ ૩૩સી એ એક્ઝિક્યુશનના સ્વરૂપની જોગવાઈ છે તેનો અર્થ એવો ન કરવો જોઈએ કે કલમ ૩૩સી(૨) નો વ્યાપ બિલકુલ કલમ ૩૩સી(૧) સમાન જ છે.

૩૦. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે અવલોકન કર્યું છે કે પ્રોવિડન્ટ ફંડ એક્ટ, ૧૯૨૫ હેઠળ, કર્મચારીને પ્રોવિડન્ટ ફંડ અને પેન્શનરી લાભો પેટે લેણી નીકળતી રકમ સિવિલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૬૦(૧) ની પરંતુ શરત (જી) અને (કે) હેઠળ ટાંચમાં લેવા માટે પાત્ર નથી.

૩૧. લલિતાબેન ભાણાભાઈ ભાઈજીભાઈ માલાભાઈની પુત્રી (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે અવલોકન કર્યું છે કે પ્રોવિડન્ટ ફંડમાં પડી રહેલી અને એમ્પ્લોઈઝ પ્રોવિડન્ટ ફંડ્સ એન્ડ મિસેલેનિયસ પ્રોવિઝન્સ એક્ટ, ૧૯૫૨ હેઠળ સંચાલિત રકમ સભ્ય દ્વારા કરવામાં આવેલા કોઈ પણ દેવા અથવા જવાબદારીના સંબંધમાં કોઈ પણ અદાલતના કોઈ પણ દેવા અથવા હુકમનામા કે આદેશ ટાંચમાં લેવા માટે પાત્ર નથી.

૩૨. ઉગ્ર સેન સિંહ અને અન્ય (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં, એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે પ્રોવિડન્ટ ફંડ્સ એક્ટ, ૧૯૨૫ હેઠળ, સબસ્ક્રાઇબરના મૃત્યુના કિસ્સામાં, સબસ્ક્રાઇબરના જમા ખાતામાં રહેલી રકમ તેના નોમિનીને ચૂકવવાની રહેશે.

૩૩. આ તબક્કે, આઈ.ડી. એક્ટની કલમ ૩૩સી ની ઉપ–કલમ (૩) ને પુનઃ રજૂ કરવી યોગ્ય છે, જે આ મુજબ વંચાય છે:–

> ***૩૩.સી. માલિક પાસેથી લેણી નીકળતી નાણાંની વસૂલાત:–***
>
> *(૧) xxx xxx xxx*
>
> *(૨) xxx xxx xxx*
>
> *(૩) લાભના નાણાકીય મૂલ્યની ગણતરી કરવાના હેતુઓ માટે, શ્રમ અદાલત, જો તે યોગ્ય લાગે તો, કમિશનરની*

નમણૂક કરી શકે છે જેઓ, જરૂરી હોય તેવા પુરાવા લીધા પછી, શ્રમ અદાલતને અહેવાલ સબમિટ કરશે અને શ્રમ અદાલત કમિશનરના અહેવાલ અને કેસના અન્ય સંજોગો પર વિચારણા કર્યા પછી રકમ નક્કી કરશે.

૩૩.૧ જપ્ત કરવાના હેતુ માટે, આ જોગવાઈ વિશિષ્ટ રીતે પૂરી પાડે છે કે કામદારને પ્રાપ્ત થયેલા લાભના નાણાકીય મૂલ્યની ગણતરી કરવા માટે, શ્રમ અદાલત જરૂરી પુરાવા લેવા માટે કમિશનરની નમણૂક કરી શકે છે. આમ, કલમ ૩૩સી(૨) નો વ્યાપ કલમ ૩૩સી(૧) ના વ્યાપ કરતાં વધુ વ્યાપક છે. આ તથ્ય પર સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા ઉપર ઉલ્લેખિત સેન્ટ્રલ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા લિમિટેડ વિ. પી. એસ. રાજગોપાલન વગેરે, એઆઈઆર ૧૯૬૪ એસસી ૭૪૩ ના કેસમાં અગાઉથી જ વિચારણા કરવામાં આવી છે.

૩૪. આમ, બેંકના દ્વિપક્ષીય કરાર સાથે જોડાયેલા ઉપરોક્ત કાયદાકીય પાસાઓને ધ્યાનમાં લેતાં, એ કાચ જેવું સ્પષ્ટ છે કે સામવાળા રૂ. ૯૧,૬૫૯.૩૮ ની રકમનું મેડિકલ બિલનું અંતર વત્તા મોકૂફીના સમયગાળાનો પગાર જે બેંક દ્વારા જ રૂ. ૫૨,૩૦૨/- ગણવામાં આવ્યો છે અને ૧૮૪ દિવસના રજાના પગારની રૂ. ૭૮,૬૯૬/- ની રકમ મેળવવા માટે હકદાર છે. જોકે, એ નોંધવું સુસંગત છે કે શ્રમ અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલ ૧૨% નો વ્યાજ દર વધુ પડતો છે. વ્યાજના પ્રવર્તમાન દરને ધ્યાનમાં લેતાં, વાર્ષિક ૬% ના દરે વ્યાજ આપી શકાય

છે. તેથી, આ તમામ રકમો રિકવરી એપ્લિકેશન ફાઇલ કર્યાની તારીખથી આ અદાલત સમક્ષ સંપૂર્ણ રકમ જમા ન થાય ત્યાં સુધી સામવાળાને ૬% ના દરે વ્યાજ સાથે ચૂકવવાની જરૂર છે. તદનુસાર, રિકવરી એપ્લિકેશન નં. ૩ ઓફ ૨૦૦૬ માં પસાર કરાયેલા એવોર્ડને માત્ર ઉપરોક્ત હદ સુધી સુધારવાની જરૂર છે. જોકે, રૂ. ૫,૦૦૦/- ના ખર્ચનો એવોર્ડ વ્યાજબી છે.

૩૫. જ્યાં સુધી પ્રોવિડન્ટ ફંડની રકમનો સવાલ છે, શ્રમ અદાલતે સામવાળાના પતિના મૃત્યુની તારીખથી સંપૂર્ણ રકમ ચૂકવવામાં ન આવે ત્યાં સુધી ૧૨% ના દરે વ્યાજ સાથે રૂ. ૩,૫૫,૯૯૮/- મંજૂર કર્યા છે. હવે, ઉપર અવલોકન કર્યા મુજબ, બેંકના વિનિયમો અને પ્રોવિડન્ટ ફંડ એક્ટ, ૧૯૨૫ માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓ અનુસાર, માલિક તેના ફાળા અને તેના પર જમા થયેલા વ્યાજ સુધીની બાકી રકમ કાપી શકે છે. તેથી, રૂ. ૩,૫૫,૯૯૮/- માંથી રૂ. ૧,૭૭,૯૯૯/- કાપી લેવાની જરૂર છે. આથી, સામવાળા રૂ. ૧,૭૭,૯૯૯/- મેળવવા માટે હકદાર છે. બેંક તેના નિર્ણય સામે તેની વિવિધ લોનની બાકી રકમો માટે રૂ. ૧,૭૭,૯૯૯/- કાપી શકે છે. તેથી, સામવાળા રિકવરી એપ્લિકેશન ફાઇલ કર્યાની તારીખથી હાઇકોર્ટમાં બેંક દ્વારા રકમ જમા કરાવવા સુધી ૬% ના દરે વ્યાજ સાથે પ્રોવિડન્ટ ફંડ તરીકે રૂ. ૧,૭૭,૯૯૯/- મેળવવા માટે હકદાર છે. જ્યારે, રૂ. ૧,૭૭,૯૯૯/- ની અડધી રકમ તેના પર જમા થયેલા ૩% ના વ્યાજ સાથે અહીંના અરજદારને મૃતક દ્વારા

મેળવેલી લોન / એડવાન્સ પેટેની બાકી રકમ સામે તેના સરભર માટે પરત કરવાની જરૂર છે.

૩૬. ઉપરોક્ત ચર્ચાઓને ધ્યાનમાં રાખીને, બંને પિટિશનો આથી અંશતઃ મંજૂર કરવામાં આવે છે. જ્યાં સુધી સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૪૬૯૬ ઓફ ૨૦૧૦ નો સવાલ છે, રૂ. ૯૧,૬૫૯.૩૮ ના મેડિકલ બિલના અંતરની રકમ, રૂ. ૫૨,૧૬૫/– ના મોકૂફી ભથ્થાનો પગાર, અને ૧૮૪ દિવસના રજાના પગારની રૂ. ૭૮,૬૯૬/– ની રકમ આ અદાલતની રજિસ્ટ્રી સમક્ષ રકમ જમા ન થાય ત્યાં સુધી રિકવરી એપ્લિકેશન ફાઇલ કર્યાની તારીખથી ૧૨% ને બદલે ૬% ના દરે વ્યાજ સાથે અહીંના અરજદાર દ્વારા ચૂકવવાપાત્ર છે. વ્યાજની રકમનો તફાવત અહીંના અરજદાર – બેંકને પરત કરવામાં આવે. શ્રમ અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલ ખર્ચને ડિસ્ટર્બ કરવામાં આવતો નથી. ઉપરોક્ત અવલોકનો સાથે, રિકવરી એપ્લિકેશન નં. ૩ ઓફ ૨૦૦૬ માં શ્રમ અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલ તારીખ ૧૬.૧૦.૨૦૦૯ નો એવોર્ડ ઉપરોક્ત હદ સુધી સુધારેલો રહે છે.

૩૬.૧ જ્યાં સુધી સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૪૬૯૭ ઓફ ૨૦૧૦ નો સવાલ છે, તેના પર જમા થયેલા વ્યાજ સાથે રૂ. ૧,૭૭,૯૯૯/– અહીંના અરજદારને ચૂકવવામાં આવે અને રૂ. ૧,૭૭,૯૯૯/– ની બાકીની રકમ રિકવરી એપ્લિકેશન નં. ૪૭૨ ઓફ ૨૦૦૬ ફાઇલ કર્યાની તારીખથી હાઇકોર્ટમાં રકમ જમા ન થાય ત્યાં સુધી ૬% ના દરે વ્યાજ

સાથે સામવાળાને ચૂકવવામાં આવે. ખર્ચની રકમને ડિસ્ટર્બ કરવામાં આવતી નથી. રિકવરી એપ્લિકેશન નં. ૪૭૨ ઓફ ૨૦૦૬ માં શ્રમ અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલ તારીખ ૧૬.૧૦.૨૦૦૯ નો એવોર્ડ ઉપરોક્ત હદ સુધી સુધારવામાં આવે છે.

૩૬.૨ બંને પક્ષકારોને રજિસ્ટ્રી સમક્ષ ઉપરોક્ત અવલોકનો અનુસાર તેમની સંયુક્ત ગણતરી સબમિટ કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે. આવી સંયુક્ત સબમિશન કરવામાં આવ્યા પછી, રજિસ્ટ્રી તે અનુસાર ઉપર ઉલ્લેખ કર્યા મુજબ તેમને રકમ ચૂકવશે.

૩૭. એ સ્પષ્ટ કરવામાં આવે છે કે પિટિશનની પેન્ડન્સી દરમિયાન, ફિક્સ્ડ ડિપોઝિટ પર સામવાળાને ચૂકવવામાં આવેલું ત્રિમાસિક વ્યાજ, જો કોઈ હોય તો, તે સામવાળા પાસેથી વસૂલ કરવાની જરૂર નથી.

૩૮. બંને પિટિશનોમાં ઉપરોક્ત હદ સુધી રૂલ એબ્સોલ્યુટ કરવામાં આવે છે. ખર્ચ અંગે કોઈ આદેશ નથી.

સહી/-

(ડૉ. એ. પી. ઠાકર, ન્યાયમૂર્તિ)

વધુ આદેશ

આ તબક્કે, અરજદારના વિ. એડવોકેટ મિસ રાવલ વતી, આજથી ચાર અઠવાડિયાના સમયગાળા માટે આ ચુકાદાના અમલ પર સ્ટે આપવા માટે વિનંતી કરવામાં આવે છે. વિનંતી અસ્વીકાર કરવામાં આવે છે.

સહી/-

(ડૉ. એ. પી. ઠાકર, ન્યાયમૂર્તિ)

વી. આર. પંચાલ

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

===

<u>અસ્વીકરણ</u>: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

<u>DISCLAIMER:</u> The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.